

1873 - 1874 - 1875

U. 43 - Aris 2^{ca} - P. 18

OPUSCULUM

DE PROBATIONE NECESSARIA,

ET ASSIGNATA

IN REGIA PRACMATICA

FURTORUM,

UT IMPONATUR EJUS POENA.

ELABORATUM

A D.D. CHRISTOPHORO

Martinez, Oxomensis Universitatis in

Jure Canonico Doctore.

DICATUM

ILL^{MO} D.D. JOSEPHO

de Bustamante & Loyola, Supremi

Consilii Castellæ, & Cameraæ.

CUM SUPERIORUM PERMISSU.

MATRITI, APUD JOANNEM STUNICAM, ANNO 1740.

¶ Se hallará en Casa de Francisco Antonio de Aranzazú, y Compañía, Mercaderes de Paños en el Portal de Belén, Tienda de Norzagaray, Num. 44.

OPUSCULUM

DE PRAXI ET THEORIA

ET PRACTICA

IN REGIA PRAXI

FURTIVORUM

UT IMPONATUR LEGIS PENAE

ELABORATUM

A D. D. CHRISTOPHORO

DE WITTE

PROFESSORE

LEGIS

ILL. MO. D. D. JOSEPHO

DE BALSANO & LOVOLI

CONSIGLIO GIUSTITIAE & CAMERAE

IN VIENNA

ANNO 1740

MDCCXL

IN VIENNA

ANNO 1740

IN VIENNA

ILLUSTRISSIMO DOMINO,
DOMINO JOSEPHO
DE BUSTAMANTE ET LOYOLA,

EQUITI DE CALATRAVA, VETERIS DIVI
Bartholomæi Collegii Majoris Salmanticæ, primo
Collegæ, & illius Universitatis, Canonici Juris
Doctore, Cathedramque Decreti in ea dignissimo
moderatori. Deinde, Barchinonensis Regalis Au-
dientix Fiscali in Civilibus, Regiæ Granatensis
Chancilleriæ Auditori, ejusque Aulae Criminum
Gubernatori, Domus, & Curix Regiæ Judici,
Ordinum Consiliario, hujusque Supremi Consilii
Interino Gubernatori, Supremi Castellæ
Camerae, & Consilii Individuo.

PATRONUM QUÆRERE,
scriptoribus, suis in
operibus, sollicitudo
fuit magna, cum te
habuissem, mihi nul-
la. In furti poenam,
& in poenam mei operis, inciderem,
si, cum Dominus sis mei, fructus di-

castem alii. His in epistolis, de Heroi,
cui dedicatur, sanguinis claritate trac-
tare sapè per legi, at de Parentum,
Proaborumque tuorum per illustri
progenie, ita omnibus compertum,
& admirabile jam diu est, ut Patria
proclamat, Sacra Societas prædicat,
Regiique recognoscunt Mercenarii.
Rioxa, verè melius, celebris, invicta,
coronataque antiquissima Cantabria,
ingeniorum, Martialiumque virorum
Mater atestatur foecunda, nunc au-
tem singularis tui. Recordor verbo-
rum Ecclesiast. 37. in cap. Quæ mihi
de te accipere liceat: sunt enim: *Vir
sapiens implebitur benedictionibus, & vi-
dentes illum laudabunt.* Sapiencia tua, par
nota, ac admirata, ut sola sui metas
dimetiri valeat. Quis, benedictiones
à litigantibus tibi dicatas, & à Deo,
anxiè tibi deposcitas, enumerare po-
terit? Infinitas à multitudine, super-
mag-

magnas, & ego. Nullus te in justitiæ regimine vidit, qui abs tui laude exierit: nullus absque admiratione audivit, qui absque disciplina aufugerit. Scientia enim tua, in omnia singularis, tamen in legum pelago viva lex; cum vero hæc sit pœnis munita, opusculum hoc, circa probationem delicti, ut imponatur pœna, tibi retribuo, non ab extraneo, sed veræ disciplinæ obligatione, coercito affectu; sicque si accutum, verèque dictum, non utique parvuli ingenii mei, sed selectæ tuæ doctrinæ principio derivatum, sit intelligere. Tandem pro me ipsius Ecclesiastici concludant verba: *Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.* Valle.

Illustrissime Domine,
Tui amantissimus, & obligatus,
Doct. D. Christophorus à Martinez.
CEN-

CENSURA LICENCIATI D. ILDEPHONSI

Gabrielis à Pingarron , Regalium Consiliorum , & Collegii eorum hujus Curie Matritensis Advocati , & in omnibus ejus Tribunalibus , tam Superioribus , quàm Ordinariis utriusque Fori , Causarum Patroni.

VIdi , & accuratè per legi , mihi à Domino D. Didaco Ortiz Moreno , hujus Mantuæ Carpentanæ Villæ , ejusque districti , Vicarii Ecclesiastici vices Tenente , commisum librum , inscriptum : *De Probatione necessariâ , & assignata in Regia Furtorum Pracmatica , ut imponatur ejus pœna*: elaboratum à D. Christophoro Martinez , Regalium Consiliorum Advocato: In cujus Operis labore demonstrat Author sui ingenii subtilitatem , versutiamque suam in scientia electionis certarum , & communium Sententiarum D. D. Jurisprudentiæ inter eorum diversas opiniones , de quibus ad enucleationem Regalis Pracmaticæ , de cujus pœnæ impositione in suo opere agit , in eo memoratur.

Ex quo , licèt aliquoties memorando Scriptum sua in Illustratione ad eandem Regiam Pracmaticam à D. Antonio Josepho Neri , & Villarroël , quæ paulò antè fuit Typis edita , impugnet ab eo asserta: cùm , ut ipse profitetur hujus ope-

ris Author in fin. quæst. 12. sic non fecerit, ut ejus
adversarius ostendatur, sed ad indagandam veri-
tatem, ad cujus finem consequendum necessario
debet procedere disputatio, & ejus examinatio:
Ex text. in L. fin. §. mixta 26. ff. de Munerib. &
Honorib. ibi: Et notando, & disputando bene, & op-
tima ratione decrevit: Et ex textu in cap. fin. caus. 30.
quæst. 5. illic: Tandiu actio ventiletur, quousquè ad
rei veritatem perveniatur: D. Salgad. de Retent.
Bullar. 1. part. cap. 3. §. Unic. n. 75. ibi: Veritas quip-
pe sæpiùs agitata magis illucescit. Cùm textu in cap.
Grav. caus. 36. quæst. 9. & D. Joseph Vela, Dissert.
34. n. 1. Et cum nil invenerim dicto in Libro mi-
hi commisso adversum nostræ Orthodoxæ Fidei
Catholicæ, & bonis moribus, immò viderim Au-
thorem, ejus in fine, omnia ab eo scripta liben-
tè submittere S. R. E. meliori judicio; ex meo de-
bet licentia petita ab Authore ex justitia concedi,
ut imprimatur ejus liber: Sic sentio: Matriti, die
31. Martii ann. ab Incarnatione Domini 1740.

Licenciat. D. Ildephonsus
Gabriel à Pingarron.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Licenciado Don Diego Moreno Ortiz, Presbytero, Abogado de los Reales Consejos, y Theniente Vicario de esta Villa, y su Partido, &c. Por la presente, y lo que à Nos toca, damos licencia, para que se pueda imprimir, è imprima el Libro intitulado, *De Probatione necessaria, & assignata in Regia Pracmatica futurorum, ut imponatur ejus pœna*, compuesto por Don Christoval Martinez, Abogado de los Reales Consejos; atento, que de nuestra orden, y comision ha sido visto, y reconocido, y no contiene cosa opuesta à nuestra Santa Fè, y buenas costumbres. Fecha en Madrid à dos de Abril de mil setecientos y quarenta.

Lic. Moreno.

Por su mandado,

Joseph Fernandez.

CEN-

CENSURA LICENCIATI D. ILDEPHONSI

Gabrielis à Pingarron, Regiorum Consiliorum, & Collegii eorum, hujus Curiae Advocati; ejusque in omnibus Tribunalibus, tam superioribus, quam Ordinariis, sic Ecclesiasticis, ut Sæcularibus causarum Patroni.

JUSU supremi Regalis Consilii in mei censuram venit liber, aut Tractatus, De Probatione necessaria, & assignata in Regia Præmatica furtorum, ut imponatur ejus pœna: quem in lucem prodere intendit D. D. Christophorus Martinecz, Regiorum Consiliorum Advocatus, ejus Author, iterumque illum vidi: nam antea ex remissione Judicis Ecclesiastici hujus Villæ perlegeram; & cum nihil in eo invenissem oppositum nostræ Catholicæ Religioni, & bonis moribus, implendo meum tunc munus, judicium præstiti, quo attentore: *Constitutionis unice, quæ est sub tit. de impres. libror. inter Sinodales hujus Archi-Episcopatus Toletani: Decretique, de editione, & usu librorum, v. Sed Impressoribus, ses. 4. Sac. Concil. Trident. cæterarumque Constitutionum prohibentium impressionem, & usum librorum, quin prius, de mandato Ordinarii Ecclesiastici examinentur, & ut imprimantur, præcedat ejus licentia: exposui, pettitam ab Authore, de justitia deberi ei conce-*

di, ex in illa, mea censura allatis: nunc, nihil addendo, præter quod liber est compositus ab Authore juxta ordinatum, *nostra in leg. Reg. 48. tit. 4. lib. 2. Recopil.* & sic, non tantum nihil includit oppositum regalibus Majestatis nostri Regis, immò continet plurima utilia, quæ tendunt in beneficium illorum, qui, ut rei poenæ Regalis Præmaticæ furtorum, de qua agit, accusentur: nam ex eis patrocinia illorum in judicio facilius fieri poterunt: meo videri est concedenda licentia, ut liber typis mandetur. Sic sentio, salvo, &c. Matriti 7. die Aprilis, anni Domini 1740.

Lic. D. Ildephonsus Gabriel
à Pingarron.

LICENCIA DEL CONSEJO.

Don Miguèl Fernandez Munilla, Secretario del Rey nuestro Señor, su Escrivano de Camara mas antiguo, y de gobierno del Consejo: certifico, que por los Señores de èl, se ha concedido licencia à Don Christoval Martinez, Doctor en el Derecho Canonico, Abogado de los Reales Consejos, para que por una vez pueda imprimir, y vender un tratado, que ha escrito, intitulado: *De Probatione necessaria, & assignata in Regia Pracmatica furtorum, ut imponatur ejus pœna*, con que la impresion se haga por el original que và rubricado, y firmado al fin de mi firma; y que antes que se venda se traiga al Consejo dicho tratado impresso, junto con su original, y certificacion de el Corrector de estàr conformes, para que se tasse el precio à que se ha de vender, guardando en la impresion lo dispuesto, y prevenido por las Leyes, y Pracmaticas de estos Reynos. Y para que conste lo firmè en Madrid à ocho de Abril de mil setecientos y quarenta.

Don Miguèl Fernandez Munilla.

ERRATAS SIC CORRIGE.

PAg. 6. lin. 18. punite, leg. punire. Pag. 8. lin. 18. aliquam, leg. aliquem. Pag. 10. lin. 10. quam, leg. quem. Pag. 12. lin. penult. textibus, leg. testibus. Pag. 22. lin. 15. l. de Statutis, ff. de Testam. leg. in lege de Statu, ff. Qui testam. Pag. 25. lin. ult. es, leg. est. Pag. 64. lin. 6. pro signon, & monifento, leg. pro signo, & monimento. Pag. 65. lin. 2. qualite, leg. qualitate: & lin. 11. ne quit, leg. nequit. Pag. 77. lin. 11. l. sæculari, leg. l. sa-
cularii. Pag. 83. lin. 23. cœnatus, leg. connatus. Pag. 86. lin. 2. fnrto, leg. furto.

His correctis suo correspondet exemplari hic liber inscriptus, *Opusculum de probatione necessaria, & assignata in Regia Præmatica furtorum, ut imponatur ejus pœna*, elaboratum à D. D. Christophoro Martinez, Oxomensis Universitatis in Jure Canonico Doctore.

Lic. D. Emanuel Licardo
de Rivera.

Corrector Generalis.

DON Miguèl Fernandez Munilla , Secretario del Rey nuestro Señor, su Escrivano de Camara mas antiguo , y de Gobierno del Consejo: Certifico , que havindose visto por los Señores de èl un Libro intitulado, *De Probatione necessaria, & assignata in Regia Pracmatica furtorum, ut imponatur ejus pœna*, compuesto por D. Christoval Martinez, Abogado de los Reales Consejos, que con licencia de dichos Señores, concedida al susodicho, ha sido impresso, tassaron à seis maravedis cada pliego; y dicho Libro parece tiene diez y seis, sin principios, ni tablas, que à este respecto importa noventa y seis maravedis; y al referido precio, y no mas mandaron se venda; y que esta Certificacion se ponga al principio de cada uno, para que se sepa el à que se ha de vender. Y para que conste, lo firmè en Madrid à dos de Mayo de mil setecientos y quarenta.

D. Miguèl Fernandez Munilla.

AD LECTOREM.

Durissimum, & ut novum rigorem, benevolè Lector, admirati sunt populi in hac nostra Regia Pracmatica, præsertim, cum sine pretio furti, furca suspendatur latro. Ignorantibus, totum hoc ovenit, *leg. 1. tit. 13. lib. 8. Ordinam. leg. 1. tit. 23. lib. 8. Recopil. & leg. 3. tit. 16. part. 2.* quibus, & idem jubetur; sed etiam Gregorio Lopez, *glos. fin.* hujus legis, nimis rigurosa ejus visa fuit pœna. Pervenit in manus illustratio, ejusdem Pracmaticæ, erudite elaborata à D. Josepho Antonio Nerio, meo tamen videri, violentam vim in eam injecit, doloremque omnium maximè auxit, cum in probatione delicti, parum probatum sibi satis sufficere dicat, ut imponatur pœna: duplicatum tunc præjudicium stabiliretur. Primum, ut esset
pœ-

poena major delicto : secundum, ut sine justificatione (necessaria) delicti, puniretur. Hæc duo fuerunt mihi inevitabilia, ut, ex prelo rubore ignorantia, ad veram hujus rei sententiam animum applicare, in afflictorumque solatium calamum sumerem, ut si quis, per naturæ fragilitatem, in delictum cadat, non sine justificatione, in qua sistit justitia, vita privetur. Non hoc Aulæ Supremæ dignissimo nunc Præsidi, ejusque judicibus, opusculum scripsi; hujus, eorumque rectam scientiam, nec Neriùs deturbare, nec mea verba dirigere possunt, immò potius ab eorum decretis lucem accipi : cum tamen in circuitu 20. leucarum extendatur Regiæ Pragmaticæ ratio, & executio, alicui Assessori fortassis proficit. Si tibi me hoc consecutum videris, estima laborem, at si non, animum haud vituperes, cum, quæ in
ope

opere continentur, objectum justitiæ
insequantur, teque non ad suam ali-
qua vi trahat sententiam. Quod cor-
de exposco, ne me Nerii contrarium
existimes, sed quod, ut in scholis, ra-
tionem affero, sententiamque prout
mihi consonam defendo. VALE.

REAL

REAL PRACMATICA
DE SU MAGESTAD.

El Pardo 23. de Febrero de 1734.

CON PHELIPPE QUINTO,
por la gracia de
Dios, &c. Por quan-
to reconociendo,
con lastimosa experi-
encia, la reyttera-
cion, con que se co-
meten en la mi Corte, y caminos, im-
mediatos, y publicos de ella, los deli-
tos de hurtos, y violencias, enterado, &c.

Que à qualquiera persona, que te-
niendo 17. años cumplidos, dentro de
mi Corte, y en las cinco leguas de su
raastro, y destrito, le fuere probado ha-
ver robado à otro, yà sea entrando en
las casas, ò acometiendole en las calles,
ò caminos, yà con armas, ò sin ellas;
solo, ò acompañado; y aunque no se
figa herida, ò muerte, en la execucion
del delito, se le deba imponer pena ca-
pital, &c.

Causal.

Cap. i:

A

Que

Cap. 2. Que si el Reo de semejante delito no tuviere la edad de 17. años cumplidos, y excediere de los 15. se le condene en la pena de 200. azotes, y diez años de galeras; y à que passados, no salga de ellas, sin mi expresso consentimiento.

Cap. 3. Que si, lo que no es creible, fuere probado à qualquiera persona noble, haver comedido igual delito, no se le exceptue de la expressada pena capital, sino es que se mande executar la de garrote irremisiblemente.

Cap. 4. Que todas las personas, que dieren auxilio cooperativo à tan grave, y escandaloso delito, sean condenados en la misma pena ordinaria de muerte, como complices, y perpetradores de su enormidad, &c.

Cap. 5. Que para la justificacion del expreffado crimen de hurto, en semejante caso, è imponer la pena ordinaria capital al Reo, baste la de estàr probado por un solo testigo idoneo, aunque sea el robado, ò complice, confesso de sì, y purgada su infamia, y añadiendo otros dos indicios, ò argumentos graves, que conspiren al mismo fin, y persuadan à la

la prudente , y racional credulidad de ser el delincente , &c.

Por Decreto de 21. de Febrero , &c. Segundo mandè , que el mismo Consejo propu- Decreto , S. Lorenzo el citadas por la Sala à si se comprehen- Real à 3. de Noviembre de 1735. dian en mi Real resolucion , los hurtos domesticos , ò los executados sin violencia , ò de corta cantidad. Y en vista de la consulta que me hizo en 31. de Mayo del mencionado año , y enterado de todo , fui servido declarar : que todo hurto calificado , ò no , de poca , ò mucha cantidad , debe estàr sujeto à la pena de la Pragmatica ; porque no fuè alguna de estas circunstancias , las que movieron mi Real animo à establecerla , bien si las graves que concurren en los vandos puramente prohibitivos, &c.

He resuelto , que todas las que desde aora en adelante se fulminaren , asì de oficio , como à querrela particular , en materia de hurtos , robos , y latrocinios , cometidos en mi Corte , y cinco leguas de su rastro , y distrito , por la Sala de Alcaldes , ò Justicias ordinarias de ella , se ayan de substanciar , y determinar

precisamente en el término de treinta
días, &c.

Publica-
cion.

En la Villa de Madrid à 10. de No-
viembre de 1735. en el Real Palacio del
Buen-Retiro, primer plazuela, frente
del balcón del Rey, nuestro Señor, y en
la Puerta de Guadalaxara, donde está el
publico trato, y comercio de los oficia-
les, estando presente Don Joseph Gar-
cia de la Cruz, Don Joseph de Mier y
Noriega, Don Phelipe Ignacio de Mo-
lina, y Don Juan Mathias de Eguiluz,
Alcaldes de su Real Casa, y Corte, se
publicò la Real Pracmatica de su Mage-
stad, &c. D. Joseph Antonio de Yarza.

DE

DE PROBATIONE
 necessaria, & assignata in Re-
 gia Præmatica furtorum,
 ut imponatur ejus
 pœna.

Diligite justitiam, qui judicatis terram,
 Sap. 1.

Causa scribendi, & introduc-
 tio operis.

LIBERUM VOLUNTATIS
 arbitrium, creatu-
 ræ à Deo donatum,
 infirmum est ex
 parte naturæ, cum
 hæc, prona ad ma-
 lum, hoc per se-
 metipsam facit, ad

bonum vero, auxilio conditoris, id est,
 Dei, eget. Itaque Apostolus gentium sic

ait:

Apost. ad Ro-
man. 7.

D. Aug. lib. 8.
Conf. cap. 9.

ait: *Non quod volo bonum, hoc facio, sed quod malo malum, hoc ago.* Divus Augustinus, Columna Ecclesiæ, & Doctorum singularissima Aquila, ad propositum sic de libero arbitrio sentit: *Unde hoc monstrum? Imperat animus, & movetur manus, & tanta est facilitas, ut vix à servitio discernatur imperium, & animus est, & manus, & corpus est. Imperat animus ut velit animus; nec alter est, nec facit tamen, sed non ex toto imperat, & vult, non ergo ex toto imperat: non ergo monstrum, sed ægritudo animi est, quia non totus assurgit, veritate sublevatus, consuetudine pergravatus.*

Hoc autem liberum arbitrium, non omnimodæ voluntatis circà omnia, sed sub præceptis divinis, Ecclesiasticis, Catholicæ, Christianæque fidei versari debet, & insuper sub justa Christiani Principis lege. In conceptu autem, separatur animus à conatu, & actione; de primo, scilicet, animo, Deus, de secundo, & tertio Deus, & Princeps cognoscunt.

Æquè crescit malitia hominum in commitendo scelera, ac scrupulosa judi-

dicis industria ad ea investiganda. Culpa ipsa malitiam supponit, sed non semper inculpabilis est Judicis inquisitio. Illa damnanda venit, sed, & hæc, si non omnino damnabilis, omnino periculosa est. Officii Judicis, non delictum, non reum, sed veritatem quærere, munus est: atamen (omnium venia) non in omnibus hoc satis est, verum legem divinam, & humanam transgrediendo, reum quærunt, delictum sollicitant, & ut suæ potentia imperium cognoscatur, faciliori atestatione, immo, & inutili, pœnam imponunt terribilem; magis crudelitate, quam charitate enixi. Hanc ob causam, meo videri, institutum est, contra veram, & necessariam Judicum rectitudinem, appellationis remedium: sic ne hæc interveniat infirmitas, ab illustratione Regiæ Pracmaticæ, appello, prout in aliquibus capitulis irreparabile gravamen continente.

D. Antonius Joseph Neri in §. 3. illustrationis, incipit materiam, ab animo, voluntate, & proposito inferens delictorum distinctionem. In §. 7. per totum, suscitatur tractatum, in quo to-

ta Regiæ justæque Præmaticæ difficultas consistit, scilicet: quænam sint inditia requisita, ut juncta cum depositione testis singularis, licet idonei, sufficiant ad veram probationem delicti, ut imponatur pœna? Et postquam plures movet quæstiones, & doctrinas in ordine ad illam sæpè tritam, utrum in criminalibus sufficiant inditia ad imponendam pœnam? Et cum in affirmativam cadat, in numero 13. ultimo hujus §. explicans, quænam sint inditia, scilicet necessaria, seu cujus gradus, & naturæ, per quæ probata dicantur delicta, vel quæ necessaria exposcuntur in nostra Regia Præmatica, remittit nos, ad Gutierr. in Prax. Crimin. quæst. 2. ex num. 18. usque ad 24. inclusivè. Sed antequam Authorem videamus, aliqua, quæ causa fuerunt Regio, justoque decreto supponamus.

Qui agit malè, odit lucem, ait divina Scriptura, & sub hac infalibili regula, omne delictum, quantum stat ex parte commitentis, vel in tenebris nocturnis, vel harum defectu, in solitariis locis, saxosis viis, aspera, &

in-

intrincata montium valle committitur,
 & perpetratur; & quod iniquius est,
 etiam in domo propria, in cubiculo, in
 lecto, in foro, in platea, & in calle bo-
 na rapiuntur, & furantur. Ad hoc, ita
 illa meliflua D. Bernardi verba: *Sicut, D. Bernard. in
 qui agit malè, odit lucem, ita malus actor serm. 50.
 à lumine boni se longè separat, ut sine recto
 consilio, & teste fideli, delicta sua perpe-
 tret horrenda.*

Hæc autem malitia tam antiqua est,
 ut a primordio naturæ lapsæ, proveniat. *Eccles. cap.
 Contraxit enim natura peccatum, & 11. Error, &
 cum hujus origo ascendat à tenebrarum tenebræ pecca-
 habitatione, hoc est, ab inferis, ex ip- toribus cõcrea-
 sius natura appetit obscuritatem, & te- ta sunt.*
 nebras. Summus Preful sic furem, &
 latronem cognominat, ibi: *Si autem si- Cap. 2. ex t.
 ne odii meditatione, te, tuaque liberando, de Homicid.
 hujusmodi diaboli membra interfecisti, &c.*
 Ne vero obscuritas prodeset delinquen-
 tibus, impunitaque permanerent eorum
 delicta, contra eam, & in lucem, in-
 surgit Regia Pracmatica. Hæc, utpotè
 radicata in justo, justa illud: *Per me Re-
 ges regnant, & legum conditores justa de-
 cernunt: non malitiam nudam, seu co-*

L. 18. ff. de *gitationem*, prout occultam : *Cogitationis pœnam, nemo patitur.* Ait J. C. sed con-

Pœn.

natum, qui dicit aliquid ad extra, & ordinatur ad effectum, investigat, & punit. Arnif. sic : *Tamen in sola cogitatione, vel voluntate, durum rigorem exercendum nollunt, J. C. sed in conatu, hoc est, in voluntate, quæ jam in actu deduci cœpta, sceleris, non dubium, vel incertum, sed manifestum inditium fecit.* Pariter D. Au-

De Potest.
Princ. in pop.
l. 3. cap. 6. n. 6.

In ferm. de
Percussore.

gust. Non enim potest sciri quod quis cogitaverit, nisi quia ipse dixit, cum Deus sit scrutator cordium. Animus enim latitantis queritur, quo animo latitet, ait Juris Consultus.

L. Fulcin. ff.
Ex quib. caus.
in possession.

Decretum Regiæ, pięque Pracmatice, non innocentem, sed verum reum punite desiderat, & ideo in probatione furti, non qualem qualem, sed veram, & strictam designat, scilicet, depositionem, ad minus, unius testis idonei, idoneitate vera circa delinquentem, & duo inditia gravia. Videamus Gutierrez in hoc citatum à Neri; hic in num. 18. usque in 24. explicat inditii naturam, ut sit, dubitatum, & indubitatum, & plenè dubitatum, vel plenè indubitatum,

Gutierr. in
Prax. crim. q.
2.

pro-

proximum, vel remotum leve, grave, vel gravissimum. Totum hoc, prius dixit Bartholus, non in inditii nomine, sed præsumptionis. His præmissis, ut methodum in tractatu sequamur, quæstionibus paucis materiam finiemus.

In leg. Admonendi, ff. de Jur. Jur. à n. 19. usque 23.

QUÆSTIO I.

Utrum inditia per se sola probent delictum?

Licet natura inditii, consistat in indifferencia ad esse, vel non esse, cum hac sublata, non inditii, sed veritatis, aut falsitatis statum, vel naturam assumat, tamen, ut antea dixi, illustrator Nerius in d. §. 7. num. 10. affirmativam sententiam tenet, cumulans pro ea plures clasicos Authores, quos in suo loco examinabimus. Nostra vero Regia Pracmatica contrariam oppinionem signat, dum non solum dua inditia gravia, sed depositionem idonei testis prærequirat in probatione delicti, ut imponatur pœna; & hoc in stricto termino, ibi: *Baste la de estar probado por*

un solo testigo idoneo, y añadiendo otros dos indicios, ò argumentos graves: Ubi illud verbum, *baste*, seu *sufficiat*, denotat stric-
tam probationem, usque ad præfinitum modum. Cum hæc sit pia, vera, & realis probatio delicti, ne ut Nerius pium, in crudele Regium Decretum conver-
tamus, sit conclusio.

CONCLUSIO.

Nulla inditia per se sola probant delictum.

Primo probatur hæc conclusio au-
thoritate Apulei Philosophi Plato-
nici, sic dictantis: *Veritatem criminis, fi-
demque probationibus certis instrui; nec sus-
picionibus tantam conjecturam permitti pla-
cuit.* Ex Joanne Carnot. ibi: *Quod ex
conjecturis aliquem condemnare, nec usus
majorum, nec ulla legum concedit auctori-
tas.* Elvertus Leoninus sic exclamat: *Quo
enim atrocius, quo gravius, quo majus est
delictum, eo graviora inditia, & argumen-
ta precedere debent, priusquam in suspi-
tio-*

Apul. lib. 10.
Metamorfof.

Joan. Carnot
Epist. 205.

Elvert. Leon.
Conf. 80. v.
Confidentes.

tio-

tionem (non in pœnam) ejus perpatrati ve-
niamus.

Vegetius. In proditione , & suspitione ,
illius manus tangere , non auditus debet at-
tendi. **Christophorus Longolius :** Neque
vero me fugit , quam sit temere , de pia al-
terius voluntate pronunciandum , nec ex vul-
tu quidem , aut ex oratione ipsa , quæ , &
si quædam est animi imago , sepè tamen men-
tiri potest , & fallere ; sed multo sane est ar-
rogantius , & periculosius homini Christiano
de nefaria civis sui cogitatione juditium fa-
cere. **JESUS** quidem **Christus** ipse , se
unum occultæ hominum impietatis , & judi-
cem esse voluit , & ultorem ; gravissime iis
etiam minatus , qui de hujusmodi causis ,
quidquam statuissent , nec eas ad se totas ,
integrasque eiecissent. **D. Bernardus :** Etiam
si perperam quid factum depræhendas , nec
sic judices proximum , magis autem excusa :
excusa intentionem , si opus non potest , pu-
ta ignorantiam , puta subreccionem , puta
casum. **Seneca** , explicans rebus debitam
credulitatem , dicit : Simplicitate opus est ,
& benigna rerum æstimatione , ut nihil , ni-
si quod in oculos incurrit , manifestumque
erit , credamus.

Veg. lib. 2. de
Re Militar.

Christ. Long.
lib. 3. Epist.
34.

D. Bern. Ser-
mon 40. in
Cantic. in fin

Senec. lib. 2.
de Ira , cap.
24.

Probatur 1. Ratione autem probatur primo nos-
 conclusio. tra conclusio: Inditium ex se, etiam in
 superiori gradu, retinet indifferentiam
 ad esse, vel non esse verum: sed proba-
 tio, quæ potest esse vera, vel falsa, non
 est probatio precisè vera: ergo, per in-
 ditium non vere probatur. Probat. maj.

Arist. 2. de Vis major inditii est esse inditium veri-
 Anima, tx. tatis, vel falsitatis; sed esse inditium, seu
 153. medium per quæm ad veritatem venia-
 Opinnari non mus, non est ipsa veritas: ergo vis ma-
 est in nobis: jor inditii non est veritas. Probatur
 verum enim, min. inditium non potest concludere ca-
 aut falsum di- sum per necesse, seu necessario: sed ex
 cere necesse. conclusione non necessaria, non necessa-
 ria oritur probatio; ergo: assumptum
 hoc probatur ex cap. afferte de præ-
 sumpt. in cujus verba reperitur furtum
 manifestum, inditium violentum, &
 depositio furatæ filii matris, & tamen
 Salomon, cum restitutionem filii judi-
 casset, pœnam mulieri, quæ furtum
 commisit, non imposuit: verba sunt:
*Dividite infantem, dixit mater: Obsecro,
 Domine, date illi infantem vivum, è contra
 altera; nec mihi, nec tibi, sed dividatur.*
 En violentissimum inditium. Respondit
 Rex:

Ex mediis
 contingētibus
 non deducitur
 conclusio ne-
 cessaria.

Salom. Sen-
 tentia. Ubi.
 Abulens. lib.
 3. Reg. cap. 3.
 q. 22. ibi: si
 autem quæra-
 tur de aliis
 presumptioni-
 bus violentis,
 quæ videntur
 inevitabiles::

Rex : Date huic (matri scilicet) infantem
vividum , & non occidatur ; hæc est enim ma-
tere ejus.

magis videba-
tur , ut possit
fieri condem-
natio , & ta-
men adhuc exi-
stente hoc , non
est probatio suf-
ficiens.

Pœna non potest esse certior , ea , quæ
infligitur : sed eadem certitudine debet
esse delictum , ut æqualiter procedatur :
ergo : Ibi esse pœnam , ubi noxia est , ait
Imperator. Nunc sic : si pœna æqualis
debet esse delicto , non potest pœna cer-
ta imponi delicto incerto ; sed delictum ,
inditatum non est adhuc delictum cer-
tum : ergo inditiato delicto , pœna certa
imponi non potest.

Probat. 2.
L. 21. C. de
Pœn.

Delictum non probatum , non puni-
tur ; sed delictum per possibile non pro-
batur , & inditium tantum per possibi-
le probat ; ergo delictum probatum per
indicia , probatum resultat per possibi-
le : Assumptum hoc continetur in l. 16.
C. de Pœnis. Illis verbis : *Aut sua confes-
sione , aut certe omnium , qui tormentis , vel
interrogationibus fuerint dediti in unum
conspirante , concordanteque rei finem , con-
victus sit : & sic in objecto flagitio depræ-
bensus , ut vix , etiam ipse , ea , quæ com-
miserit , negare sufficiat.* In hoc textu il-
lud, *CERTÈ*, intelligit glosator in æqua-

Probat. 3.

L. 16. C. de
Pœn.

li certitudine confessionis propriæ: & absque dubio, appõssitum est, ad denotandum, quod depositiones testium certæ, veræque esse debent, & in una certitudine omnes concludentes, non in incertitudine, aut statu possibili certitudinis, sed ut depræhensus negare non possit, vel sufficiat.

Judex enim, quod externe, & in causa constat adstrictus est sequi, non quod per abstractionem, seu argumenta deducitur, cum sepè sit ex levibus, seu incertis præmissis; cum ex certis, & necessariis, necessario veritas appareat, in hoc que nulla argumentatione, seu illatione opus est, ipsa veritas per se deducitur sine tergiversatione. Huc Nerius ingerit textum in l. 25. C. de Probat. ex eo inferens, num. 8. §. 7. fundamentum solidum, nervosum, & principale suæ opinionis, sed in ejus constructione, ibi: *Sciant cuncti*, deficit, *accusatores*, ut stat in litera, & sic ejus constructio certa est. *Sciant cuncti* accusatores, quod si non, eam rem, quæ munita sit, idoneis textibus, vel instructa appertissimis documentis, vel inditiis ad probationem

in-

L. *Sciant cuncti*. C. de Probat.

indubitatis, & luce clarioribus expedita, ut tenentur, & debent, in iudicium deferant, se Talionis pœnam incurrisse. Ut hæc sit vera constructio, & intelligentia textus, deducitur ex eo, quod in l. jubemus 24. seu præcedenti, tam epigraphus, quàm litera contra præsentantem in iudicio probationem, seu scripturam suspectam, Talionis pœnam imponit, nisi probet. Sic litera: *Jubemus omnes, qui scripturas suspectas comminiscuntur, cum quid in iudicio prompserint, nisi ipsi adstruxerint veritatem, ut nefarie scripturæ reos, & quasi falsarios esse detinendos.* Epigraf. *Qui producit scripturam suspectam, nisi probet eam veram, punitur Judicis officio, tanquam falsarius.* Epigraf. nostri textus. Accusator debet accusationem suam probare per idoneos testes, vel per appertissima documenta, & inditia in dubitata, & luce clariora. Ex quibus omnibus manifestè resultat, quod sensus, & intelligentia legis, non de probatione criminis erga reum, ut imponatur pœna, sed de necessaria, vel sufficienti ex parte accusatoris, ut liberetur à culpa.

Bart. in l. cū
quidam, §.
quod dicitur,
ff. de
Acquir. Her.

Et licet ex hoc dicatur , quod probatio delicti , quæ sufficit ad liberationem accusatoris , sufficiens etiam sit ad condemnandum reum accusatum , ex eo quod , si accusator liberatur quia probavit , reus condemnabitur , quia probatum delictum ; & in hac intelligentia , eadem esse debet constructio , & litera textus erga accusatorem , ac erga reum : Fateor , quod in promptu , & primo apparet enthymema verum , sed cum sit gravis differentia inter accusatorem , & reum , hæc constituit disparitatem in causa , scilicet , ut accusator si temerè accusationem in iudicio proposuerit , eamque nudam relinquerit , cum ex hoc defectu , temeritas , seu malitia ejus patefiat , ne ulciscendi detur occasio , rectè titulus , & leges in eum insurgunt , de pœna temerè litigantibus ; famosis libellis , &c. tamen cum per probationem datam ab accusatore , aliquantulum , seu per indicia sufficientia ad inquirendum , qualia sunt in predicto textu contenta , probet suam intentionem , cum per eam elidatur , & tollatur omnis suspitio temeritatis , & iracundiæ , liberatur à pœna ,

prout

prout liber à causa : in reo vero , non ex hoc sequitur præcisa condemnatio , quia ut dixi , quod fuit sufficiens motivum , tantum ad inquirendum , vel accusandum , inter quod sola est diferentia ad magis , vel minus , non est efficax , nec sufficiens ad condemnandum ; alias , ex levibus inditiis sequæretur terribilis pœna.

QUÆSTIO II.

Quænam sint inditia, seu præsumptiones , & argumenta , & ad quot gradus ascendant.

Inditium , est minima præsumptio hominis boni , seu dictans argumentum à specie probationis. Valet inditium , si ponitur in consequentiam , alterius probationis , non si per se : *Argum. l. cum probatio, ff. de Probat. & sic Bald. in Rubric. C. de Probat. n. 9.* Cum de hoc , tam remoto extremo probationis , non sit sermo Jurisconsultorum , ad proximè ve-

ritatem probationis declarandam, in d. l. ult. C. de Probat. non solum inditia, sed instrumenta, & argumenta signat, quia tot hæc in probatione, ad veritatem indagandam, diriguntur. Probatio, in meliori ejus diffinitione, est: *Fides veri, legitimis modis, & temporibus facta cause cognitori.* In quacumque causa, actio, seu intentio actoris, & exceptio, seu defensio rei ad invicem se habentur, ut verum suppositum, seu assertum, ad quod probandum, ab utroque pro suo proponuntur media, scilicet, argumenta, quæ aptiora sibi ipsis videntur, ut ex eis, legitimè probatum, vel non probatum à cognitore pronuntietur; cum vero licitum sit partibus, tempore præfinito, quibuslibet modis, totisque viribus defensionem suam construere, non uno, non strictè, sed tot modis, totque adminiculis, quibus licitè uti possint, non tamen im probatis à jure, probationem suam corroborare, & fortificare possunt. Sub hac regula favorabili, sic illustrator Nerius in d. §. 7. n. 9. in fin. pro constanti firmat, quod ad delictum probandum amplianda sunt media, quibus pro-

probari possit, non restringenda: & ad probationem vocat tx. in l. 13. C. de Hæretic. quæ, si inspicitur, non de delicto, sed de impedimento tollendo, ut hæreticus, quod ut talis habet, possit esse testis in dispositione testamentaria; sic Christianissimus Imperator Justinianus in dicta lege: *Ceterum testamentaria testimonia eorum, & quæ in ultimis elogiis, vel in contractibus consistunt, propter utilitatem necessarij usus, eis sine ulla distinctione permitimus, ne probationum facultas angustetur.* Nec litera, nec sensus correspondent citationi prædictæ, à Nerio factæ, in qua deficiunt, prima oratio, & adjectivum, eis, quæ reperiuntur in lege. Et nisi de omnibus, quæ oratio mandat, vel tota lege perspecta, &c.

Argumenta ad probationem genericè constituta, specificè à partibus applicari possunt; etenim repugnat quod datur probatio in genere. In rebus sensatis, non reperitur genus à specie separatim, licet in specie, seu individuo conservetur sui generis, & universalitatis ratio; ideoque ne generica probatio, quæ vocatur idea, in actibus proponatur,

pro-

probatio specifica desideratur, quæ in criminalibus valet, per propriam confessionem, per instrumenta, per inditia, per notorium, per præsumptionem, per famam, per rumorem, per suspitionem, verosimilia, & alia argumenta cum depositione testis: & cum in nostra Regia Præmatica ad minus, hæc ultima desiderentur, ut probatum delictum dicatur, & pœna imponatur, de singulis diffinitionem dabimus. Cum inditii data sit jam diffinitio: Notorium est, quod sine rubore negari non potest. cap. vestra, ext. De Cohabit. Cleric. & Mul. Et quod notorium est, non contingit aliquem sapientem dubitare, L. Cives, C. de Appellat. & ibi. Glos. Præsumptio, vel est juris, vel hominis, hæc: Est inclinatio animi boni viri ad eliciendum alterum extremorum ex intellectu, ex conjectura nobili proveniens. De ejus gradibus infra dicemus. Fama, est dictum gentium, seu vulgare à vocibus populi tractum. Rumor, est instantaneus clamor. Suspitio, est passio animi, firmiter non eligentis aliquam conclusionem.

Notorii definitio.

Præsumptionis in genere.

Famæ.
Rumoris.
Suspitionis.

Ex his, Judex dum enucleare veritatem

tem desiderat inquiri, quomodo possit ad scientiam veri pervenire: l. Idem, §. Si tibi, ff. de Condit. obturp. caus. Scientia autem veritatis: est veritatem visu perceptam in mentem tenere. *Glos. sing. in l. 2. §. Antepen. verb. Sciat, ff. de Aqua plub. arcen.* Sic docet Bart. cum hæc scientia non reperiatur in testibus, vel hujus scientiæ testes deficiant, vel unus, & singularis ad sit, requiritur necessario à nostra Præmatica inditium, argumentum, seu alia species probationi affinis; ex quibus ira explicatis à teste, Judex abstrahere possit scientiam veritatis, tamen cum ex fundamento, scilicet, ex dicto testis ascendat in gradus veritatis scientia, hæc resultat violenta, gravis, levis, & levissima, de quibus singulis sic.

Principalis gradus veræ scientiæ, ut dixi, consistit: *In ipsam veritatem visu perceptam, & in mentem retentam.* In hoc primo gradu, & in nostræ assertionis confirmationem, Sanctus Joan. Evang. sic ait: *Ego vidi, & testimonium perhibui. Et qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus. Is est Discipulus ille*

Scientia veritatis.

Bart. in l. 1. ff. de Interr. act. n. 7. in d. l. Admonend. ff. de Jur. Jur. n. 18. Et in comprobationem adducit, text. in l. Testibus, ff. de Testib. l. Qui testam. in fin. ff. de Testam. l. in delict. ff. de Noxal. l. 1. §. Scientiam, ff. de Tribut. act.

Gradus Scientiæ 4.

Menoc. lib. 6. præf. 94. n. 57 & latius, lib. 1. q. 2. 3. & 4. 1. grad. Scientiæ.

Joan. cap. 1. 9. 21. & c. 3.

ille, qui testimonium perhibuit de his, quæ vidit, & scimus, quia verum est testimonium ejus. Christus loquens ad Nicodemum, difficilem ad credendum, sic ait: Quia, quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. En ubi Evangelista sacer ex testimonio, seu dicto testis per visum, scientiam veram deducit, ibi: De his quæ vidit, & scimus, quia verum.

Scientia præsumpta.

2.grad.Scientiæ violentus.

Bart. in d. l. Admonendi, n. 25.

3.grad.Scientiæ gravis.

Scientia præsumpta in gradu violento acquiritur per media, quæ quasi necessarie concludant, absque tergiversatione. *Glos. in l. Si tutor, ff. de Per. tut. l. Quidam, §. Quod dicitur, ff. de Acquir. hered. d. cap. 2. ext. de Præsumpt. Ad hunc gradum reducitur; quando alicui rei aliquis firmiter adheret. Navarr. in cap. Siquis autem, 4. n. 10. ext. de Pœnis, dist. 7.*

Gravis præsumptio scientiæ est: Quæ consistit in simplici oppinione, & resultat ex inditiis, & conjecturis animum ad credendum moventibus, non tamen firmiter, sed incertitudinarie, *text. in l. 3. §. Ejusdem, ff. de Testib. ibi: Quid aut credas, aut parum probatum tibi opineris. Menoch. d. lib. 6. præf. 94. n. 19. & lib. 1. q. 7. n. 53.*

Nerius.

Hunc textum affert illustrator in d.

§.

§. 7. num. 6. quo cum probare intentat, quod inditia præsumptiones, & conjecturæ graves, per se probant delictum. Ex diffinitione supraposita videri est differentia inter hujus gradus inditia, præsumptiones, & conjecturas, & gradus violenti; & cum hæc in superiori gradu, per se sola non sufficiant, ut dicitur in Regia Pracmatica, & probavimus in quæstione prima, & ejus conclusione, legenti meliorem textus applicationem relinquo, & eodem modo, *text. in l. de Minore, §. Plurium, ff. de Quæst. & cap. Præterea de Testib. cum loco, & doctrina D. Thomæ: text. in l. 19. C. de Rei vindict.* loquitur in Civili Causa, prout titulus sub quo continetur, dicit, & ejus Glos. & D.D. ut videre est in Bal. *ibi: Qualibet argumenta, inditia, præsumptiones, & conjecturæ, per quæ reus, vel confiteatur, vel convincatur, potentissima media fuerunt ad probationem, sed non utique vera probatio.*

Levis præsumptio scientiæ est: *Quæ tantum inducit suspensionem per levia inditia, quibus incipit animus se inclinare ad credendum, vehementi tamen cum scrupulo*

4.grad.Scientiæ levis.

ejus veritatis: text. in l. Aquilia cum deletum, ibi: Ad suspensionem judicis, l. Absentem, ff. de Pœnis, ibi: Sed nec debere de suspicionibus aliquem damnari, l. 1. §. Si suspitio, ff. de Incend. naufr. ruin. cap. Tua,

Menoch. & ext. de Ætat. & qualit. Menoch. dict. q. Farinac. 7. n. 41. Farinac. in Pract. p. 1. q. 36. n. 172.

5. grad. Scientiæ levissimus

Præsumptio levissima scientiæ, est dubietas mera, qua animus, nec ad credendum inclinatur, nec totaliter abstrahitur: text. in l. 3. C. Qui ad libert. proclam. l. post rem, ff. de Transact. l. Si debitor. ff. de Petit. hered. glos. recepta in l. 1. C. de Procurat. & in l. de statutu, ff. de Testam. & in rubric. de Jur. & facti ignorant. ubi dubitationem, appellat titubationem, Farin. d. quæst. 36. num. 198.

Sic ita explicata natura inditorum, conjecturarum, & suspensionum, quæ omnia sunt argumenta, seu media per quæ actor, & reus suam conantur probare actionem, aut exceptionem, & sic vocantur argumenta à Juris Consultis, & Imperatoribus, ex eisque nulla ratio juridica oritur, quæ omnimodam certitudinem dicat, infalibilitatemque con-

ti-

tineat, quæ constare desideratur à Re-
 gia Pracmatica, ut pœna (certa) impona-
 tur, maximè capitalis, qua vita, fama,
 honor, & totum amittitur. In statu
 enim possibili ad esse, vel non esse reum,
 possibile est innocentem punire, utpotè
 unum ex extremis possibilitatis in esse,
 vel non reum; quod nec lex, nec Regia
 Pracmatica permittit, ibi: *Baste la depo-
 sicion cierta de un testigo, d. l. Absentem,
 ff. de Pœnis*. In delicto, seu crimine fur-
 ti, inditiis, solisque argumentis, & con-
 jecturis constructam probationem, (quæ
 adhuc incertitudinem continet) & ex
 alia parte, certam, terribilem, & indu-
 bitabilem pœnam imponere videns Re-
 gia Majestas, in justam (ut semper) &
 piam flexit sententiam, & rectissimè,
 nam in duobus malis minus est eligen-
 dum: ut Cic. ait: *In duobus malis, fugien-
 dum majus, levius est eligendum: d. l. Ab-
 sentem, ibi: Sanctus enim esse impunitum
 relinqui facinus nocentis, quam innocentem
 damnare*. Et Reges, & Judices superio-
 res, promptiores debent esse ad libe-
 randum, quam ad condemnandum, *l.*
Factum, l. Interpretatione, ff. de Pœn. Jam

Cic. ad Q. Fra-
trem.

Tiraq. de No-
bilitat. c. 35.
n. 547.

jam conclusionem ex huc usque dictis
in lucem prodamus.

CONCLUSIO.

*Nulla inditia, conjecturæ, aut
præsumptiones, quæ sunt argumen-
ta, in probatione criminali ascen-
dere possunt ad gradum verita-
tis circà quam ten-
dunt.*

Probat. 1. **I**Teratis hic autoritatibus, & legi-
bus quibus naturam horum expli-
catam relinquimus, ut eis hæc conclu-
sio sit corroborata, primo probatur con-
clusio sic: Præmissa ex quibus necessa-
riè non infertur, non possunt ascende-
re in veram demonstrationem, per
quam scientia rei acquiritur; sed indi-
tia, conjecturæ, & præsumptiones,
sunt præmissa, seu media ex quibus ne-
cessariè non concluditur in unum: er-
go, inditia, conjecturæ, & præsump-
tiones non possunt ascendere gradum
veræ demonstrationis. Prov. maj. veri-

tas cujuslibet rei, est permanens, & una veritas, sed quod est, & est unum permanens non probatur per præmissa ex quibus etiam ad non esse concluditur; ergo: Probatur ulterius: quodlibet est, vel non est; sed probare quod est, per præmissa, quæ etiam ad non esse tendunt, est non probare præcise quod est: ergo.

Probatur 2. Inditia, præsumptiones, & conjecturæ continent in se rationem dubitandi; sed implicat, quod ratio sufficiens ad dubitandum, sit efficax ad decidendum: ergo, per inditia cæteraque hujuscemodi argumenta, quæ sunt media dubitandi, non rectè potest decidi. Probat. 2. Maj. est certa, min. prob. Implicat quod eadem ratio, omnino invariata, inclinet, & suadat intellectum ad opposita, tanquam ratio efficax, & necessitans; sed ratio inditiorum, conjecturarum, & præsumptionum, est ratio variata, intellectum ad opposita persuadens: ergo ratio inditiorum, non est invariata, nec necessitans intellectum ad unum tantum extremorum. Nunc sic: sed ratio, quæ non est efficax, & intellectum neces-

cessitat ad unum, non potest ascendere in gradum, per quem veritas objective prædicati præcise demonstratur: ergo, ratio inditiorum, conjecturarum, & præsumptionum ascendere nequit statum, seu gradum per quem vera, recta, & necessaria educatur conclusio, seu demonstratur veritas.

Probat. 3. Probatur 3. conclusio: Ex propositione communiter accidentium, in qua, ut in principio, inditia, conjecturæ, & præsumptiones constituuntur, & robur accipiunt, & sit exemplum in littera, *text. cap. 2. ext. de Presf.* ut cum Salomonis sententia, & vero iudicio, & nostrum probatum relinquamus. *Mater diligit filium suum.* Hæc propositio in intellectu directo, videtur vera, quia communiter, & secundum naturam oritur amor matris erga filium; sed in conceptu reflexo, & in individuo, potest esse falsa; v. gr. *Ergo, Maria diligit filium:* cum propositio hæc non sit per se nota, per quam, ut causam necessariam dilectio matris erga filium demonstratur. Sic Illustrissimus, meritoque Hispaniæ Salomon nuncupatus, ille D. Bartholomei,

Collegii Majoris Salmantice, Abulensis Abulens.
 super 3. Reg. cap. 3. q. 22. ubi hæc Sa-
 lomonis sententia refertur, in hæc ver-
 ba, describit: *Præsumptiones, aliæ sunt*
non tam inevitabiles, quæ magis incidunt
in genus probabilium præsumptionum, &
sic erat ista præsumptio de commotione vis-
cerum, per quam Salomon procesit. Ex qua
 vera, & per doctissima doctrina, de-
 monstratur, quod hæc præsumptio, quæ
 violenta ab omnibus appellatur, tan-
 tum ascendit in genus probabilium, quin
 transeat in causam certam, & adæqua-
 ram, vel necessariam demonstrationis,
 seu iudicii reflexi.

Angelicus Præceptor 1. post cap. 26. S. Thom.
lect. 44. de Entibus intentionalibus, seu de
cognitionibus; sic rectam proponit doctri-
nam. Necessaria non sunt principia contin-
gentium, neque ex necessariis, potest con-
cludi contingens. Cumque inditia, con-
jecturæ, & præsumptiones non conclu-
dant certum, sed contingens, sequitur
non posse esse principia, seu media neces-
saria: Quod verificatur in jure: nam con-
tra evidenter, & omnimodo certum,
non datur, nec conceditur probatio;
 quæ

qua vero semper contra violentam præ-
 sumptionem, cæteraque hujusmodi ar-
 gumenta conceditur: Ut ait Rom. *conf.*
 Roman. Abbas. 215. num. 4. & 5. Abbas in cap. *Cum con-*
tingat, de Officio delegat. propter Glossam
 ibi: *Nihilominus.* Ubi dicit: *Hanc esse*
notabilem Theoricam, & semper mente te-
 Mascard. *nendam.* Mascard. *de Probation. conclus.*
 1228. num. 18. & *conclus.* 10. ubi à num.
 50. per plures causas se explicat, in qui-
 bus contra præsumptionem juris, & de
 jure probatio admisa est. Semper enim
 ac, in criminalibus veritas ostendatur,
 prodest, & destruit quidquid in opi-
 nione, etiam probabilissima fuit, & in
 hoc sistit Regia Præmatica.

QUÆSTIO III.

*In quo sensu accipi debeat depositio
testis ambigua?*

Difficilis capru videtur, quod um-
 bra, sit idem quod corpus, vel
 quod unum corpus duplicem faciat um-
 bram. Sensus propositionis, vel est ma-
 terialis, vel est formalis, vel est literalis,

vel

vel sophisticus. In propositione facta à teste, quæ in se, seu ejus littera, duplicem sensum recipere possit, ex quibus unus in reum, alter in ejus libertatem tendat, utpotè ambiguetatem continens, secundum magis communem loquendi modum ab aliquibus jure intelligitur, secundum verborum proprietatem strictam ab aliis, impropriè, & cum violenta interpretatione à multis, & ut excludatur delictum ab omnibus. Cum vero in nostra Regia Pracmatica, ut videri est, magis pietas, quam scrupulosa rectitudo clarescat, ejus vestigia, mentemque sequentes, sic nostram elidimus conclusionem.

CONCLUSIO.

Depositio testis ambigua, vel quæ recipit duplicem sensum, non solum delictum haud probat, sed potius intelligi, & interpretari debet in favorem rei, ut excludatur delictum.

HANC conclusionem tenet Regia Pragmatica, si quidem ex verbis: *Baste la de estar probado por un solo testigo idoneo.* Suponit, & prærequirit rectum, induvitabile, & verum dictum testis, ut quantum in se sit probatum dicatur delictum: cui adherent verba Imperatoris Constantini in l. 16. C. de Pœnis, quæ sunt: *Qui sententiam laturus est, temperamentum hoc teneat, ut non prius capitalem in quempiam promat, severamque sententiam, quam in adulterii, vel homicidii, vel maleficii crimine, ac SUA CONFESSIO, AUT CERTE OMNIUM, QUI TORMENTIS, VEL INTERROGATIONIBUS FUERINT*

DE-

DEDITI IN UNUM CONSPIRANTE, CONCORDANTEQUE REI FLNEM CONVICTUS SIT: ET SIC IN OBJECTO FLAGITIO DEPRÆHENSUS, UT VIX ETIAM IPSE EA QUÆ COMMISERIT NEGARE SUFFICIAT. Sic eam defendit Nat.

Nam cum verbum connatus habeat duplex significationem, cum violentia, & sine ipsa, dubia probatio trahibilis ad plures sensus, debet contra producentem interpretari; quia probatio debet esse concludens, maxime in maleficiis. Sic dicam in proposito, quod cum connatus esse possit cum violentia, & sine illa, non concludit probatio delictum, tanquam dubia, & fundata in verbo habente duplicem sensum.

Surd. eandem nostram conclusionem tenet, & pro regula generali tradit, & dicit: *Quod hæc omnia, quæ de probationibus dicuntur, observanda sunt in præsumptionibus. Quo circa, sicut probatio dubia interpretatur contra probantem, ita præsumptio dubia, intelligitur contra eundem. Quæ verba, non solum de dubio verbo, sed de dubia præsumptione, in rei favo-*

Nat. Conf. 2.
n. 11. usq. in
15.

Surd. Decif.
170.n.7.& 8:
& Conf. 5. à
n.43. usq. ad
50. volum.1.

Bald. in l. 4. rem convertuntur. Eruditissimus Baldus, profundo, & claro exemplo, ut C. de Tempor. appell. n. 4.

solet, nostram tuetur conclusionem. Et ut ex verbis ejus melius intelligatur, sic ait: *Quod ad similitudinem naturalem, sicut in luce perfectè vidimus, & quando obtenebrescit, si vidimus animal ambulans, & cognoscimus, quod est homo, tamen nescimus utrum sit Salustius, vel Cicero, postea sequuntur tenebræ, quibus nihil vidimus, ita contingit in probationibus, quia probatio obscura. NULLA est, semiplena, AMBIGUA est quantum ad fidem: illa autem que clara, & perfecta est, proprie quidem probatio diffinitur. Obscuritatem etiam facit æquivocatio, nisi intellectus ipsam æquivocationem resolvat.* Exemplificat hoc in certa depositione sic: *Quod si probaretur aliquem cognovisse mulierem per vim, quia ista elocutio est ambigua, & violenta, illa potest esse activa, & passiva; ideo interpretabitur passivè, ut excludatur delictum.*

Idem. in l. 2. in fin. de duob. Reis.

Alciat. Reg. 3. præf. 1. per tot. Tiber. Dec. Farinac. Ruin.

In nostram conclusionem venit Alciat. Tiberius Decianus. Conf. 8. n. 35. & pro omnibus Farin. q. 85. per totam. Ruin. in Conf. 145. n. 26. Affert in exemplum,

plum, quod accidit Raynald. de Forli, in l. & si non sint, §. gemma, ff. de Aur. & Argent. legat. Qui cum esset in Florentia: ibi: Fuit formata inquisitio contra meretricem, quod percussit cum lapilo aliam meretricem: probatum erat, quod contenta in inquisitione essent vera: dicebatur, quod debebat condemnari; & ipse, quod debebat absolvi, quia lapis, variis modis accipitur, quandoque pro lapide præcioso. §. gemme. quandoque pro lapide ledente pedem, l. i. cum ibi notat. C. de Error. Calcul. unde est æquivoca dictio, & cum habeat varias significationes, & agatur de pœna infligenda, debet accipi significatio magis benigna.

Pro complemento nostræ conclusionis, sic ultima, sed maxima D. Augustini doctrina, in lib. de Hæresibus. cap. 86. citati à Tiber. Dec. d. cons. 8. num. 47. lib. 1. Ubi Tertulianus notatus fuit Hæresiarca, propter ejus propositionem, qua firmabat, Deum habere corpus: & eum defensavit, sic propositionem exponens: Quia, scilicet, hæc verba hunc etiam poterant habere sensum, ut diceret, Deum esse corpus quodam, non quidem ta-

le

Div. August.

le , quod partes habeat , quarum alie sunt majores , alie minores , quod etiam loco circumscribatur , sed ideo potuit nominare corpus , quia non est immane , sed est aliquid , qui ubique totus est. Qui sensus non sapit *Heresim*. Huic , ipse Decian. lib. 5. Crimin. cap. 37. Quod licet hæc excusatio levis sit , & mendicata , cum corpus dici non possit , quod partes non habeat , tamen Augustinus mitissimè usus censura excusavit , ut potuit , considerans nullum gravius crimen posse Christiano objici , quam *Heresis*. Et concludit adhortando , & admonendo Judices , ut ad tam præclari Doctoris , & sancti imitationem laborent , quantum in se possint , divertantque sensum verborum ab eo , quo delictum induci potest. Sic ab exemplis probata nostra conclusio , in jure receptissima , & firma manet , specialiter , in Regul. In obscuris , in dubiis , ff. de Regul. Jur. Ubi Din. & Dec. qui plures cumulant textus , & jura consonantia ; & ut ab omnibus secuta sententia , ita intacta à nobis relinquitur , prout

nota.

QUÆSTIO IV.

*De inhabilitate testis dispensata,
seu insuper habita ad proba-
tionem à Regia Pracma-
tica.*

CUM visum jam sit, de natura in-
dicatorum, conjecturarum, &
presumptionum, quæ, ut argumeta,
per se nec probant delictum, nec ascen-
dere possunt ad gradum necessarium ve-
ræ probationis; & quod ambiguitas, seu
obscuritas verborum, & depositionem
non solum non jubat, sed destruit, in
quantum permittitur eorum interpreta-
tio, ipsam probationem; quæ omnia
conveniunt cum illo secundo extremo
ad probationem signato à Regia Prac-
matica, ibi: *Y añadiendo, &c.* Disputan-
dum venit de primo, & principali mem-
bro, scilicet, de Teste idoneo, ibi: *Por
un solo Testigo idoneo*; tamen quia in hoc
nulla potest adesse difficultas, quæ veri-
tatem ejus destruat, prosequitur Regia
Prac-

Præmatica sic: *Aunque sea el robado, ó complice, confesso de sí, y purgada su infamia*: Ex his verbis manifeste deducitur, Regiam Præmaticam dispensasse in habilitatem testis, qui furtum passus fuit, & testis, complicitis in ipso furto. Priusquam nostrum apperiamus intellectum, aliqua, ad intelligentiam resolutionis prænotare debemus.

Noto 1. In teste, aliquas reperiri inhabilitates naturales, ex quibus aliæ circa universa, aliæ circa singularia versantur. Inhabilitas circa universalia in teste, & quæ provenit à natura, sistit in ceco, muto, & surdo, quia sub his impedimentis, cognitio rerum sensibilibum non cadit, nec rationem dicti, nec dictum dicere potest. Sub hac regula comprehenduntur infantes, & parvuli, adhuc intelligentiæ incapaces; etiam mente capti, furiosi, in statu furiositatis, vel dementiæ, & similes à natura improbat. De hac inhabilitate, seu impedimento, nec Regia Præmatica dispensat, nec loquitur.

Noto 2. Aliam esse inhabilitatem testis, cadens in aliquam sensum externum,

num, utpote cecitas, abscisio linguæ, surditas; & hæc circa casum sui exercitii etiam non dispensatur, nec potest in Regia Pracmatica; excipitur tamen, qui etsi linguam non habeat, scribere sciat, & possit, aliosque sensus habeat expeditos. Impedimentum enim naturale non sustinetur, nec tollitur per legem.

Noto 3. Aliam esse inhabilitatem quæ à jure, ut pœna, resultat in teste, ut infamis, perjurus, & similes, hæc etiam non suspenditur à Regia Pracmatica, ibi: *Purgada su infamia.*

Noto ultimo, aliam esse inhabilitatem, quæ resultat ex interesse, & hæc in casu contento in Regia Pracmatica, dispensatur, ibi: *Aunque sea el robado.*

CONCLUSIO I.

Inhabilitas testis circa casum, & subjectum, in quo, & contra quam debet testificare, non validatur per Regiam Pracmaticam, nec dispensatur.

HÆC conclusio sumit statum ex l. I. §. quæstionum, ff. de Quæst. his verbis: *Præterea inimicorum quæstioni fides adhiberi non debet, quia facile mentiuntur. C. repellantur, cap. cum oporteat. ext. de Acusat. D. Ambros. sic in præsentis loquitur. Duobus, aut tribus testibus stat omne verbum, sed illis testibus, qui ante diem hesternum, aut nudius tertius non fuerunt inimici, ne irati nocere cupiant, ne læsi ulcisci se velint: in ofensus igitur affectus testium queritur.*

D. Ambros.
Epist. 66.

Probatur I.

Implicat quod lex imponat pœnam, & simul libertatem pœnæ: sed inhabilitas, quæ resultat in teste ad testificandum ex infamia, perjurio, &c. est pœna: ergo testificatio infamis valida esse non

potest, ut impedita, & improbata jure. Si dicatur, quod inhabilitas infamis, & perjurii ad testificandum, non est pœna principalis imposita, sed effectus ipsius pœnæ, non ideo tollitur vis argumenti; cum effectus hujus pœnæ sit perpetuus, nec requiratur semper pœna, ut causa in conservari, alias, ab instanti, quo corporalis pœna finiretur, & infamiae, & perjurii legalis nota tolleretur; quod absurdum esset. Probatur ulterius. Impeditus à jure circa universa, impeditus est etiam circa particularia contenta sub illo universali; sed infamis, impeditus est à jure indeponendo circa omnia: ergo non potest deponere circa aliquod. Indivisa debet esse fides testis, cum tamen hæc in infami perjuro, &c. improbetur, tota falax redditur, cum impedimentum hoc radicaretur in principio aquo, id est indeponente.

Probatur 2. Testis inhabilis in Regia Probatur. 2. Pragmatica rejicitur à depositione: ergo non dispensatur. Probatur antecedens. Ad validationem depositionis testis infamis, requiritur à Regia Pragmatica, ut prius purgetur infamia, ut habilis red-

datur: ergo. Hoc clarè constat ex Pracmaticæ verbis, ibi: *Confesso de sì, y purgada la infamia*. Licet difficilè videatur, quando infamia purgetur, præsertim in complice in delicto, de quo loquitur nostra Regia Pracmatica, cum nunquam magis concipiatur infamis, quam quando per se, & à se confiterur malificium, seu furtum commissum, siquidem ad ejus pœnam, nullis jam probationibus necessum sit; tamen rectè status rei differentiam Regia Pracmatica constituit, cum prius dicat, *confesso de sì*: in quo statu licet verè sit dignus, & reus pœnæ, non tamen pœna est infamatus, nec à jure adhuc impeditus ex ea, quæ adhuc non est, & cum ex alio capite prærequiritur idoneus, ibi: *Idoneo*, depositio hujus validatur à Regia Pracmatica, ut facta ab idoneo teste.

In præsentì difficultate, Boerius *decis.* 319. *num.* 1. Jul. Clar. in §. *fin.* q. 21. *num.* 8. & *sequentibus*, pluribus ab utroque citatis Authoribus, tenent, quod depositio complicitis non valet in offensam alterius, tamen qui contrariam tuentur, dicunt, depositionem complicitis validam

dam esse, si citata parte, juraverit, & in tortura firmet dictum: & hæc fuit opinio Bald. in l. *Quoniam liberi*, C. de Testibus, num. 5. Et licet omnes dicant, quod hæc depositio per se sola non sufficiat ad condemnandum, hoc etiam invenitur in Regia Pracmatica, per particulam copulativam, ibi: *Y añadiendo*.

Ex dictis apparet irreparabile damnum ab Illustratore Regiæ Pracmaticæ adscriptum in suo §. 7. num. 1. *in fine*, ibi: *Neri: Y no se duda, que el Principe, por la publica utilidad, puede establecer un nuevo genero de probanza :: extraviandose de la comun, y regular: cum præfinita in Regia Pracmatica, nec sit nova, nec irregularis, & hæc ipsa ab ipso refertur in eodem §. num. 5. & cum Barth. in l. 1. §. Idem Cornelio, ff. de quæst. n. 13. & aliis scilicet: Ibi esse casum, quo unus testis de visu, & alia inditia conjunguntur ad plenam probationem: hoc idem dicit nostra Regia Pracmatica, & sic non à regulis juris, & legitimis modis, & regulari genere, in hujus difficili delicti probatione deviat, sed secundum necessitatem, intra tamen juris modos, & ad ve-*

ritatem necessarios, probationem restringit. Impium enim diceretur, si alio modo, quo jus disponit, & quo veritas delicti probatur, Princeps probationem delicti stabiliret. Dicit Illustrator si in doctrina Barth. ab ipso relata *d. num. 5.* (quæ est eadem, quæ in Regia Practica) veritas delicti firmiter clarescit, cum sic casum expressat: *Que un testigo de vista idoneo, con otros indicios, ò argumentos, bastan para la definitiva condenacion in criminalibus.* Depositio testis idonei de visu, ex se inducit firmiter credulitatem in iudice, & solum ei tribuitur defectus singularitatis, non facti, vel dicti, sed numeri; cum vero hæc tollatur per inditia, præsumptiones, & conjecturas, seu argumenta gravia in idem conspirantia, efficax, & nervosa redditur depositio, ut per eam condemnatio rectè sequatur; non vi inditiorum, seu argumentorum, sed ipsius veræ depositionis; nebulla singularitatis sublata ab inditiis. Sol, per se independenter ab alio Planeta, sine adjuvamine lucet, tamen si singularis nubis subponitur, veritas ejus lucis non apparet in rebus sub

nube contentis, seu existentibus, bene tamen concipitur, & abstrahitur ab ejus splendore, & luce in alia parte sistente, & tunc verè dici non potest, quod illuc Sol lucet; sed sublata singulari nube, tunc veritas lucis apparebit, non vi nubis, sed vi ejus veritatis.

CONCLUSIO II.

Singularitas testis, rejicitur à probatione in nostra Pracmatica, & non probat.

AD unius testimonium, nullus condemnabitur: dicit Sac. Scriptura. *Uniq; neque Catoni credendum esse:* ait D. Hier. *Si ego testificor de me ipso, testimonium meum non est idoneum.* S. Joan. Evangel. Valer. Max. lib. 4. cap. 1. refert illud Quinti Scebolę laudabile dictum, qui cum ut testis deposuisset contra gravi crimine accusatum, & exiret è consilio, dixit: quod ejus depositio valida redderetur, si aliorum depositionibus jubaretur, ibi: *Quinto Scebola viro excelentissimo adnotatum est: testis namque in reum*

Deut. c. 19. circa fin.

Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati, & facineris fuerit, sed in ore duorum, aut trium stat omne verbum.

Num. c. 35.

D. Hier. cont. Rufin.

Joan. c. 31.

pro-

productus, cum id respondisset, quod salutem periclitantis magnopere lesurum videbatur, discedens, adjecit: **ITA SIBI CREDERE OPORTERE, SI ET ALII IDEM ADSEVERASSENT, QUONIAM UNIUS TESTIMONIO ALIQUEM CÆDERE, PEXIMI ESSET EXEMPLI.** Et religioni igitur suæ debitam fidem, & communi utilitati salubre consilium reddidit. In eandem sententiam cadit Barth. in l. fin. num. 34. C. de Edict. Div. Adrian. tollend. Valenz. conf. 163. num. 91. Farinac. q. 64. num. 57. & 59. Ubi, quia aliquis visum fuit, quod depositio testis singularis, in gravissimis delictis, operare poterat, non probationem, sed aliquod inditium, sic ait: **Et licet in probatione gravium delictorum, singularitatem testium non tollere fidem, dixerit Reminald. conf. 7. num. 50. Ego tamen, quando delicta sunt graviora, etiam minus testibus singularibus fidem esse adhibendam, multo verius crediderim, per id quod dixi in crimine hæresis, quod atrocissimum esse certum est: & tamen testes singulares in eo non probant.** Et ista est ratio secundum Pegnam in Direct. Inquisit.

p. 3. Comment. 121. col. 2. Nam cum reus sit suæ vitæ possessor, & melior sit conditio possidentis, non putatur sufficiens unius affirmatio ad ipsum repellendum à sua possessione.

Pet. Erod. lib. 3. Rer. Judicat. tit. 12. cap. 1. ibi: Et Concilio Carthaginensi 7. continetur, ut ne dum Episcopo adhibeatur fides, si solus est. Quare, & de Cosmo Mediceo, 11. Duce Florentiæ narratur; qui, cum vidisset hominem vulnerari, percusorem comprehensum, & facinus denegantem nihilominus dimitti iussit, **QUIA EO SOLO TESTE ACCUSABATUR.** Anton. Gom. tom. 3. Var. cap. 12. in principio.

P. Erod.

Ant. Gom.

Probatur 1. ratione: Depositio unius testis concludens, quantumvis idonei, solum facit semiplenam probationem; sed persemiplenam probationem delictum, non probatur adæquatè, ut puniatur: ergo per depositionem unius testis delictum, nec probatur sufficienter, nec punitur: l. Ubi numerus, ff. de Testib. ubi Gom. d. p. num. 2. plures tx. affert, advertendum tamen est, quod tractatur de teste, non solum idoneo,

Id. n. 2. in fine

sed omni exceptione majori, per quam ei ad tribuitur à jure specialitas aliqua credulitatis, & ab eo avertit omnem suspicionem intrinsecam mendacii; sed quia omnis homo mendax, & omnis sensus externus mendatio, seu æquivocationi expositus, non tantam veritatem singulari homini jura tribunt, majori dignitate, & exceptione fulgenti, quanta desideratur ad plenam rei, vel facti probationem.

Probat. 2. ex doctrina Farinac. supra allata: reus, decrimine accusatus, adhuc gaudet bona sua fama, honore, vita, & bonis, & insuper, negat delictum imputatum sibi: hic reus ante accusationem, erat idoneus, bonæ famæ, &c. Testis unus, vel singularis deponit contra, etiam idoneus. Quare in his duabus contrariis assertionibus, standum sit depositioni crimen inferenti, & non excludenti; cum hæc juvetur bona fama, cum regulari judicio omnium, quod omnis homo bonus, nisi contrarium probetur; super hoc, & ad plenioram intelligentiam hujus difficultatis, & aliarum, pro doctrina generali expendam

aliqua scitu digna, in electione ex parte intellectus ex contrariis.

Cum in quæst. 3. & ejus conclusione probatum relinquamus, dubiam propositionem testis, vel ambiguam ex qua probatum, & improbatum potest oriri factum criminis, utpotè in suo ad contraria extrema aptam sensu; & hic loquamur, non solum de depositione unius affirmativa, & alterius negativa circa idem, sed quod accidere potest, de plurium testificationibus inter se æqualiter contrariis, ex omnibus attingitur doctrina Angel. Præcept. in 3. sent. dist. 17. q. 1. art. 4. ubi sic ait: *Esse motum rationis supra utramque partem contradictionis cum formidine determinandi in alteram.* Ad hujus tx. intelligentiam Pater Camargo, lib. 1. *controvers.* 9. art. 1. §. 1. & 2. aliqua edidit colloraria.

D. Thom.

Primum: motus rationis, quem dubitatio importat, esse intellectus accuti, qui pariter, & adæquatè, utrumque extremum contradictionis attingit, ut propositum per motiva diversa, & se se invicem oppugnantia, quorum quodlibet intellectum sollicitat trahere in suam

partem per determinatum assensum. Hic intellectus, velut equali funiculo, equalisque viribus obstrictus, licet veritatem attingere conetur, cum solvere non possit, impeditus est ultro procedere.

Secundum: Intellectus, dum dubitat, vel per ipsum actum dubitandi, vel per alium priorem, qui fuit causa illius, oritur amor ad acquirendam veritatem, ut asequibilem, & ex eo oritur vis illa, quam intellectus patitur, cum dubitatione impeditur.

Tertium: Dubitationem provenire ex defectu scientiæ, non ignorantia, sed imperfectæ scientiæ, cum ignorans non dubitet, nec habere possit rationem dubitandi.

Quartum: Dubitationem non esse sine ratione, & si hæc gravis, gravis, & dubitatio erit, & levis, si levis, tamen æqualitate contradictionis retenta, qua intellectus huc, & illuc agitur, & vertitur.

Quintum: Excluditur hic dubitatio, quæ oritur ex nescientia rei, licet aliqua ejus notitia habeatur, cum non contradictionis, sed ignorantia funda-

men-

mentum adsit. Ita D. Thom. loc. cit. ad 2. *Non omnis nescientia dubitationem causat, sed quando aliquis rationem ejus, quod querit, & de quo contraria apparent, videre non potest. Qui enim diceret se ob nullam rationem dubitare, non dubitare revera, sed delirare potius, aut somnariare censeretur.*

Ex omnibus inferitur, quod intellectus, veritatem quætere desiderans, hoc vel simili modo se habet; utra ex his vera? Num hæc? Num illa? Cur hæc? Cur non opposita? Et sic indeterminate fluctuat, & laborat quærens inveniendi veritatem aptiorem modum. Ad hoc tripliciter propositionis, & ejus objecti status considerari debet. Primo proponitur rationibus utrinque paribus, ita ut neutra præmineat alteri perceptibiliter: in quo statu, non est nobis liberum dubitare, sed necessarium. Secundo proponitur, ita ut altera alteri præmineat notabiliter; in hac hypothese, liberum nobis est dubitare ex altera parte duntaxat, cum ex præheminenti, possit intellectus libere dubium resolvere per determinatum assensum, à contra-

na parte, seu opposita non æqualiter adstrictus. Tertio proponitur, ita ut ex una parte adsit ratio sufficiens ad assensum, ex opposito vero nulla sufficiens; & in hac hypothesis, dubitare liberum est solum ex sufficienti ad assentiendum parte; cum in opposita desit omne principium motus intellectus, scilicet ratio ostendens veritatem objecti.

Sic breviter explicatis contrariis propositionibus, ut intellectus in assentiendo eligere teneatur, vel potius teneatur assentire; de primo statu, non dubium, quin in nostra materia pœne impossibile sit, ut reperiantur ita inter se æqualiter oppositæ propositiones, seu depositiones, ut ex una, aut altera non prehemineat aliqua ratio, seu circumstantia rationis, quæ sit sufficiens motivum per quem intellectus prudenter se moveat ad assensum, jam ex differentia testium, jam ex eorum numero, jam ex redditione rationis dicti, jam ex congruentia dicti cum facto, jamque ex fama, & aliis quam plurimis causis. Judex ergo qui sententiam laturus est, ex animi sui motu, prudenter attendat ad
quam

quam ex contrariis partem, remota passione, intellectum suum comprimit ratio illa, quæ statim, & regulariter resultat in intellectu orta ex majoritate rationis, aliquando, occulte, illum ad se movens, ut assentiat.

QUÆSTIO V.

Quæ requirantur, ut depositio testis sit valida, & quantum est ex se probet delictum?

Soli enim testes, ad ingenuitatis probationem non sufficiunt. Ait Imper. Imp. Alex. Alex. in leg. 1. C. de Testib. & in l. 3. eod. Imperatores, Carus, Carinus, & Numerianus: Solam testationem prolatam, nec aliis legitimis adminiculis causam approbatam, nullius esse momenti, certum est. Duo debet considerare Judex in depositione clara testis. Primo: pertinentiam, vel impertinentiam dicti cum facto. Secundo: an dicti substantia repugnet naturæ? Nam in primo, per impertinentiam non creditur: l. Ob carmen, §. Si testes, ff. b.

h. t. nec in secundo, quia non convenit scientiæ. Juramentum enim adstringit testem ad veritatem dicendam, non diminutam, sed planam; quod ita se habet: *Ego, N. Juro meram, & plenam dicere veritatem pro utraque parte, de his, super quibus sum productus, & de quibus interrogatus fuero.* Sic ergo non satisfaciet juramento qui sciens, non plenam, planamque dixerit veritatem.

CONCLUSIO.

Depositio testis, debet esse specifica, & adequata ratione jubata, ut probet.

Probatur
ratione.

HÆC conclusio, verissima in se, probatur ratione. Primo: Depositio testis simpliciter prolata, est simplex opinio; sed per simplicem opinionem non verè verificatur assertum: ergo: probat. maj. esse, vel non esse sine ratione essendi, nihil aliud est, nisi simplex, sine ratione dictum: *Cap. Etsi Christus extr. de Jur. Jur.* sed per hoc non ve-

rificatur esse, vel non esse: ergo: iterum probat. major: esse, vel non esse aliquod factum, non verificatur per ipsudmet factum, sed per rationem essendi ipsius facti; sed non posita ratione essendi facti, non potest sciri constitutivum esse ipsius facti: ergo.

Factum igitur, quod actione, vel operatione extrinseca factum est, ut constituatur in esse facti, continet rationem specificam à priori, ex qua originatur; & ad facti essentiam, vel dependentiam, necessario requiritur cognitio agentis, ut causæ, à qua provenit, aliter enim tantum factum cognoscetur, cognitione quoad an est, non quo ad quid est, quæ precisè requiritur in teste, ut Judex ex ejus dicto, possit judicium facere.

L. Quæro in
fin. ff. de Edi-
lic. Edict.

Secundo probatur: per simplex dictum testis, qualitas delicti non specificatur; sed Regia Pracmatica, non furtum tantum, sed circumstantiatum punit: ergo, depositio simplex, ea scilicet, quæ tantum delictum commisum dicat, specificè non signat locum, in quo sistit circumstantia, seu qua-

litas delicti ad poenam: ergo, ut poena Præmaticæ teneat, necesse est, ut factum, seu crimen explicetur à teste per ejus qualitates.

Exempla.

Exemplis demonstrabitur nostra conclusio, & sit primum. Respondit testis: Scio, quia scio, vel quia ita est: non probat; quia nihil corroboratur ultra dictum: *l. Pro hered. ff. de Pet. hered. & l. seq.* Secundum: dixit testis: Scio, quia credo, nec valet; cum componi possit, & testem credere verum, quod falsum est: *l. de Tutella, ff. de Testam. mill. & è contra.* Ratio dicti est per quam dictum concludit, vel non probat, cum traddat ad se dictum, & in suam naturam illud convertat.

Tota enim probationis virtus consistit in ratione, qua argumentum tendit ad esse, vel non esse probatum, semper præponderans dicto: v. gr. dicit testis, nihil scio nisi quia vidi contenta in interrogatione, vel, quia præsens fui: tunc licet dictum, nihil scio, nihil probeat, tamen per rationem probat interrogationem: *l. Qui testamento, §. i. ff. de Testam. l. Testium, v. Præsto, ff. de Testib.* Ratio dicti de-

debet esse plana, & simplex, no per difficultates intellectus, quando crimen in facto consistit; itaque cum circa factum scientiam habere dicat, nihil interest, an circa substantiam erret, per accidentia enim inspicitur substantia facti, cum invisibilis ejus essentia inspicere non possit, nec animus, dolus, cæteræque animæ, proprietates, seu passiones; sicque sufficit in teste dictum, quod vidit, vel præsens fuit, tamen si nocte fuerit, expressione lucis.

Tertium: Dixit testis: *Sic sibi videri, non valet.* Non enim testis, sed Judicis intellectui permittitur suum exponere judicium; sic in cæteris præsentis materiæ casibus, qui in facto consistunt, & in operatione, non vero in delictis externum factum pro perfectione non exposcentibus, in quibus abstractivè indagatur delictum, ad quod verificandum regulariter ad torturam devenitur.

Sciendum enim est, quod non omnia visibilia, seu corporea, quæ intra exercitium sensuum nostrorum sunt, à quolibet sensu infalibiler cognoscuntur.

tur, utpotè ensis venenatus, quo aliquis fuit leviter vulneratus, tamen ex vulnere mortuus: tunc enim non sufficit, si testis dicat se ense vidisse fabium ferire; sed requiritur, ut verificetur illa maligna qualitas veneni; principaliter cum Chyrurgi ex revisione vulneris, illud leve dicant. Sicque, vel ad proprium enssem recurritur, & peritorum experientia verificatur qualitas, vel si hoc fieri nequit, recurritur ad vulnus per expertos Chyrurgicos, ex concurrentia humorum, & causa, qualitatem demonstrante. Itaque in teste sufficit factum explicare, instrumentumque distinguere, cum hoc solum possit videre, qualitatis autem instrumenti cognitio non pertinet, nisi ad intellectum, at testificatio per ratiocinationem non admittitur.

Ultimo intelligendum est, rationem dicti esse fundamentum, super qua sedet depositionis veritas, itaque ut manifestè appareat, in solida, & firma ratione fundari debet, aliter enim si in adæquata, & futili ratione sita sit depositio, destruitur à fundamento. In sensi-

bus externis falibilitas magna versatur, præsertim in gustu, odoratu, tactu, & auditu; in quibus turpitudine, & æquivocatio generatur; sic depositio testis iudicata aliquo ex his non valet in nostra materia, nam licet ex auditu vocis, dicat testis, esse Joannem, cum per similitudinem alterius vocis, vel eam figurando, experientia doceat multos fuisse decæptos, ejus depositioni non statuitur, utpote non irrefragabili.

QUÆSTIO VI.

Utrum Regia Pracmatica intelligi debeat circa nudum furtum, aut circumstantiatum.

HUjus quæstionis dubitatio, oritur ex verbis ipsius Pracmaticæ, posteriorisque super eam Regii decreti; nam in illa, sic continetur: *Que à qualquiera persona: que le fuere probado haver robado à otro: in hoc ita: Que todo hurto calificado, è no, de poca, è mucha cantidad,*

Ec.

Et. Ex quibus videtur circa nudum furtum versari; sed cum tota lex inspici debeat, ad ejus verum sensum intelligendum, instruere debemus quæstionem hanc, ex verbis preparativis Regiæ resolutionis. In Præmatica, præsupponitur reiteratio furtorum in capite, & districtu Regiæ habitationis. Secundo supponitur securitas habitantium, & venientium necessaria, ut omnes subumbra Regia incolumes vivant, ut in fonte justitiæ. Tertio circumscribitur districtus, & circumstantiatur presentia Regis. Ex quibus omnibus, non nudum, sed vel iteratum, vel circumstantiatum, seu vestitum furtum quodlibet, quod committatur, commissum esse dicitur.

Ad expressionem iterationis, in Regia Præmatica sic Casiodorus. *Neceffe est vindictæ subjaceat, qui prævis moribus obsecundat.* Petrus Greg. *Et plures esse, qui cum id facere student, rempublicam ad subersionem, & interitum, vel ad confusionem revocant.* Divus Bernardus: *Impunitas est incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutritrix.* Et in alio loco. *Obrueretur quippe innocien-*

Casiod. lib. 4.
Epist. 49.
Pet. Greg. de
Rep. lib. 5.
cap. 2. n. 1.
Div. Bern. lib
3. de Confid.
ad Eugen.
Id. lib. 4. Epist
35.

cientia, si relaxaretur audacia, essetque cunctis fallendi studium, si fraus lucraretur effectum. Ad nostrum intentum etiam Lactantius. Quod enim non metuitur, contemnitur, quod contemnitur, utique non colitur, ita sit ut Religio, Majestas, & honor metu constant. l. Pœna, C. ad l. Jul. Repetund. l. 20. & 28. §. famosos, ff. de Pœn.

Lactant. lib. 8

Ut in Curia securè, ut in Fonte Justitiæ, & quietius vivatur, est secunda expressio Regiæ Pracmaticæ. Ad quæ verba, & in eis positam, seu expressam, & piam intensionem, facit lit. tx. in cap. frustra 23. q. 5. ibi: Non frustra sunt instituta, potestas Regis, & cognitoris jus, ungula carnificis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris: habent omnia ista modos suos, causas, rationes, utilitates; hæc cum timentur, & mali coercentur, & quietius inter malos vibunt boni. Sic eleganter Seneca: Nemo prudens punit quia peccatum est, sed ne peccetur. Etiam Divina in Historia invenitur exemplum. Salomon enim sic in Proverbiis ait: Pestilente flagellato, stultus sapientior fit.

Senec. lib. de Ira.

Proverb. 19.

Eccles. 11.

Qui autè exultavit in malis, consenscunt in malo.

Illustrator Nerijs, in introductione num. 12. & 13. hanc tangit conclusionem, quam, pluribus exornat auctoritatibus, & affirmativam defendit, & in num. 15. tandem in negativam flectit. Ad affirmativam tradit, Angelicum Præceptorem in *q. 3. num. 4.* defecta parte (fortasse in imprefione) & dicit. Ubi contra Scotum firmat dict. conclus. Miror in modo citandi! Nam D. Thomas nunquam, ut prior, potuit esse, nec firmare conclusionem contra Scotum nondum in rerum natura, ut notum est; non enim idem dicit, Angelicum, & Sanctum Doctorem scripsisse contra Scotum, ac Scotum in aliquibus à D. Thoma defendisse; diversitas enim sepe in modo reperitur. Subtilissimus, Marianusque Doctor, Joannes Dun-Scotus in *4. sent. dist. 15. q. 4.* Et quod longo tempore prius Alexander Ales, suæ Seraphicæ Religionis Doctor Theologus dixerat in *3. p. q. 47. memb. 4. artic. 3.* firmat conclusionem: *Quod pro simplici, aut solo furto, non debet quis licite decapitari.* Hæc conclusio etiam firmatur ab Illustratore *d. n. 15.* & credo, quod

D. Thom.

Subt. Doct.
Scot.

quod etiam à D. Thoma ; & est sensus expressus ipsius Præmaticæ , in expressione iterationis , fontis justitiæ , quietis publicæ , timoris , & reverentiæ loci , quæ ut circumstantiæ statuti , & legis , præcisè , & necessario comitant , & sociant delictum ; in hocque sensu , nec simplex , nec solum dici , aut considerari potest.

CONCLUSIO.

Regia Præmatica , in imponenda pœna , non loquitur , nec intelligi debet de simplici , aut nudo furto , sed de circumstantiato.

EGO occidam , & ego vivere faciam. Deus enim Creator omnium , qui potest vivificare , potest , & occidere ; sicque sibi hanc reservans potestatem , dedit nobis in præceptum , *Non occides* ; quod cum negativum sit , totam à nobis tollit facultatem occidendi , sub pœna , secundum S. Evang. Mattheum , ut ,

Deut. 32:

Matth. 26.

nis qui occidit gladio, gladio perhibet. Ex quibus veris principiis, sic nostram probare conclusionem conor.

Probat. 1. Qui non habet potestatem occidendi, occidere non potest; sed Judex non habet potestatem occidendi pro furto: ergo Judex pro furto occidere non potest: Probat. maj. Princeps tantum ille, cui Deus concessit facultatem, potest eam exercere; sed Deus Principi pro nudo furto facultatem non dedit occidendi: ergo. Probat. min. Facultas à Deo Principi concessa tantum verificatur in homicida, & adulterio, sed in furto nudo hoc non verificatur: ergo.

Ner. Respondeo ad argumentum: Primo cum doctrina Illustratoris relata in §. 9. à n. 1. in quibus adstrictus ab implicatione, ut in locis à Regia Præmatica signatis, possit committi furtum nudum, confitetur quod pro hoc non statuitur pœna, nec loquitur in Præmatica, sicque, ut antea, convenit cum doctrina Subtilis Doctoris, à se impugnata. Secundo: Verum est, quod principi non licet, nisi id, quod à Deo ei permittitur; verum est etiam, quod est Dei in-

inferior, in hacque linea, non potest, quod ipse superior Deus facere potest, & quod adstringere se debet legibus, & præceptis sibi datis; sed cum in exemplis alatis, nullum verbum reperiatur, quod in alio crimine occidendi reum facultatis prohibitionem contineat, non potest dici, quod tantum in homicidio, & adulterio occidendi facultas reperitur principi concessa, sed in aliis criminibus gravissimis in se, vel gravissimis ex malitia, circumstantia, vel ex effectu. Hujus, exemplum habemus in sacra pagina.

Legitur in Deuteronomio, quod Deus severissime punivit Civitates, illas, Datam, Abyron, Coret, Sodomam, & Gomorram, si quidem absorpti fuerunt à terra omnes earum habitatores vivi; non tamen legitur, hoc fuisse per homicidia, & adulteria, sed propter scisma, quod adversus Dei Sacerdotes suscitaverunt. Ex quo non solum constat, quod ex alio capite potest princeps per legem occidere; sed ex eodem loco in fine, litera Præmaticæ admiratur. Hæc, relata punitio, non solum ad de-

Deut. 25.

licti pœnam, sed ad medicinam, & aliorum coercicionem fuit data, & ideo, turribula eorum, qui vivi aborti fuerunt à terra, jusu Dei, posita fuerunt in laminas Altari affixas, ut cernerentur pro signo, & monifento à filiis Israel: Sicque Regia Pracmatica, ad coercicionem multorum, & pœnam delinquentium, non solum delictum, ut in se, sed ut aliis sit signum, & monumentum punit.

Ita hoc modo, delictum materiale, scilicet, quod dolo caret, à Jurisconsultis jubetur puniri, *l. Si quis, §. qui abortioni, ff. de Pœn. ibi: Et si dolo non faciant, tamen quia mali exempli res est, l. Aut factò, ff. Eod. §. antepen. ibi: Et ideo apud Grecos exilio voluntario, fortuiti casus luebantur, l. 3. §. sed ex S. C. ff. Ad l. Corn. de Sicariis. Sed ex Senatus Consulto jusa est relegari ea, quæ non quidem malo animo; sed malo exemplo :: His exemplis prima argumenti solutio firma manet.*

2. Probatur nostra conclusio. Implikat, quod locus sit circumstanciatus ad in eo facti pœnam, & quod factum in

eo, sit sine hac circumstantia, seu qualitate; sed locus, de quo in nostra Pragmatica, est qualificatus: ergo. Assumptum probatur ex *d. l. Aut facta, ff. de Pœnis*. Ubi describuntur circumstantiæ, seu qualitates facti, ibi: *Locus facit, ut idem, vel furtum, vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel mitiori supplicio*. Cum vero prohibitum sit omne furtum in loco signato, in eodem loco absque peccato in specifica ejus qualitate, ne quit furtum aliquod committi, cum distinctio loci qualitatem ei tribuat. Singulariter, signanter, & primo Rex noster in constitutione Pragmaticæ proposuit in consideratione locum; & cum primo, & principaliter veniat locus in consideratione facti, ideo factum, seu furtum, ut secundum in consideratione, concipitur ad pœnam sub ratione loci primæ considerationis; qualitas enim est inhærens, & nullo conceptu juris separabilis, utpote ab ipso jure facto identificata. Non omnes res in sacro loco positæ sacræ sunt, nec sacrum de sacro, sed cum locus sacer habeatur primo in consideratione, fur in eis, non ut fur, sed ut sacrilegus punitur.

Hic

Bart. Hic referam quæ Bart. in hac l. de qualitate dicit. Tantum intelligi debet locus in circumstantia, ut augeatur pœna, quando in eo prohibetur, quod in aliis locis etiam committitur, licet non licite, ad differentiam locorum. Si quidem sacrilegium, si consideretur, ut factum, furtum dicitur, tamen, ut in loco sacro, sacrilegium est; si tamen sic divideretur conceptus, vix imponeretur pœna pro unico furto; sed cum locus sacer non vis, sed primo habeatur in consideratione, una tantum pœna delictum punitur. Sic in loco distincto, & assignato in nostra Regia Præmatica, cum furtum in omni loco sit prohibitum, puniaturque per se, non per rationem loci, ad differentiam cæterorum locorum, ex quibus nulla habita est consideratio, primo puniri jubet furtum pœna capitali, circumstantiæ, & qualitati correspondente; ex quo manifestè apparet, quod non vis, sed primo locus venit, & habeatur in consideratione, ut augeatur pœna.

P. Alph. de
Castr. de Po-
test. leg. Poen
lib. I. c. 6.

Pater Alphonfus de Castro, Principem Sipienti Medico assimilat; ille mysti-

ti.

tici Reipublicæ corporis, hic individui naturæ humanæ. Et ut Medicus sapiens, & bonus eandem infirmitatem iisdem medicamentis non in omnibus curat, sed secundum accidentia præparat; & quod in uno levi medicamine, propter simplicitatem, tollitur, in aliis, tota medicina non sanat propter complicationem accidentium; & tum, vel mors sequitur, & ne sequatur membrum aliquod abscinditur, si in eo est peccatum: Sic Princeps, si vitium aliquod in res publica crescit, & iteratur, si in capite Regni, ubi sedit justitia, si sub ejus umbra, ne ex his perversis actibus, habitus transcendat pestiferus ad multitudinem, non suavi, ut delicti nudi pœna, sed gravissima ad coercionem depravatæ libertatis, iteratique delicti, ad medicamentum, ne corpus Reipublicæ, seu multitudo pereat, delinquens membrum, idest reos puniri jubet.

Hoc totum legitur *in d. l. aut facta*, §. *Evenit*, ff. *de Pœnis*: ibi: *Evenit, ut eadem scelera in quibusdam provinciis (dic locis) gravius plectantur: ut in Affrica mesium incensores, in Misia vitium; ubi met-*
tal-

talla sunt adulteratores monetae. Et in §. sequenti sic : Non nunquam evenit , ut aliquorum maleficiorum suplicia exacerventur , quoties nimirum multis personis grafsantibus exemplo opus fit.

QUÆSTIO VII.

Utrum Locus Regiæ Curia , possit circumstantiari, prout in Regia Præmatica.

Illustrator Nerius in §. 2. hanc abundè , & discretè exornat quæstionem ; tum legibus , tum autoritatibus , & rationibus fulcitam ; sicque breviter eam exponam , cum transcribere nec sit necesse , nec utile.

Marc. l. 1.
Epigram. ad
lib. suum.
Ovid. de Art.
amand.

Marcial. de Sacra Domo , & Sacro Palatio sic ait : *Inde sacro veneranda petes Palatia Clivo.* Ovidius sic ejus superbiam intelligit : *Illic , quas tulerant nemorosa Palatia Frondes.* Palatium apud aliquos denominationem accepit à Pallante, Gigante , qui , ad sui magnitudinem , domum superbam ædificavit. Ex quo cum

Prin-

Principes sint in potestate Gigantes, eorum domus in Palatia eriguntur, ut in sumptuosa Palatii ostentatione, & fabrica, in Principis, seu domini excellentiam veniamus. De Sacris Domibus, & Palatiis integer titulus invenitur in Codice Justiniani Sacratissimi Principis. Pluribus in locis Sacrae Scripturae Palatii nomen reperitur. In libris Regum, signanter in 3. Palatium Achab, Regum. 3. c. Regis Samariae :: 4. Ierunt ergo Portarii, 21. & nuntiaverunt in Palatio Regis intrinsecus :: Id. Et venerunt per viam portae scutoriorum in Palatium, & sedit super Thronum Regum : Id. Et univrsum aurum quod inveniri potuit in thesauris Templi domini, & in Palatio Regis : Id. Joatham vero filius Regis gubernabat Palatium, & iudicabat populum terrae : Id. Et erunt Eunuchi in Palatio Regis Babilonis. Prober. Decrevit autem Salomon edificare domum nomini Domini, & Palatium sibi : Id. Qui custodiebant vestibulum Palatii. Esdrae. Nos autem memores salis, quod in Palatio comedimus. Danielis : : Et qui possent stare in Palatio Regis. Id. Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in Palatio

Tompson
V. l. c. 12
Ulpian in
hos li. c.

4. Cap. 7.

Cap. 11.

Cap. 12.

Cap. 15.

Cap. 20.

Paralip. 2.

Cap. 12.

Esdrae 1. c. 4.

Daniel 1.

Cap. 4.

meo. Ex his cognoscitur Palatii nomen in antiquissimis fuisse veneratum. Si-

Pompon. l. 2.
Var. lec. leg.
fin. ff. de rer.
divif.

Ulpian. in l.
9. ff. cod.

quis violaverit muros, capite punitur: ait J. C. Pompon. & Romuli, frater Remus occisus traditur ob id, quod murum transcendere voluerit. J. C. Ulpianus lib. 8. ad Edictum, de sacris locis loquens, sic ait: Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi Deo non sit consecratum. Et interdum in sanctionibus adjicitur, ut qui ibi aliquid commisit, capite puniatur. Ex quibus jam venit nostra proponenda conclusio.

CONCLUSIO.

Palatium, Regis, Regia Curia, cum ejus territorio, non potest circumstantiari, sed est circumstantiatum.

EFficax conclusionis ratio, à Regia persona, utpotè verè inhumanis sacra, procedit; Deus enim ubique est præsens, ad similitudinem vero Rex, etiam representativè est ubique terrarum

rum dominii sui; sed cum non ubique locus, nec sacer appelletur, nec immunis sit, sed tantum ille, qui Deo sacra- tus est, similiter omnis terra Regi sub- jecta, cum non specialiter Regiæ præ- sentia sit dicata, haud gaudet hac spe- ciali consideratione, sicque inter se dif- ferant, ut sacer à profano. Hoc tamen intelligas præcor cum differentia inter humanam, ac Divinam Majestatem; & sub hac, quia præsentialiter, & ad nos- tram intelligentiam, est, & habitat in Sacrosanto Altaris Sacramento, Tem- plum, seu Ecclesia tota sacrum, & sacra est, & ejus immunitas ad extra per ali- quos passus se extendit, sic, meo videri, ad proportionem, Palatium Regis, ubi præsentialiter Rex habitat sacrum con- cipitur; cum autem in eo sit Curia, cu- jus ordinaria jurisdictio per quinque in- circuitu leucas se extendit, tracteturque de ejus exercitio, injustum erat, ut fran- geretur in partes, cum ad omnes im- munitas, seu adhærentia Palatii com- prehendatur. Hoc enim non ex novo jure, aut constitutione provenit, sed ex

determinata habitatione Regia, cum ex ipsa adsit, vel mutetur Curia.

Argum. I.

Contra hanc conclusionem sic primo insurgit difficultas. Furto, ut furto, imposita est à jure pœna; sed pro uno delicto duplex non potest pati pœna: ergo, furti delicto una tantum pœna imponi potest: nunc sic; sed furto commiso in locis Regiæ Præmaticæ, non solum furti, sed etiam statuti pœna imponitur: ergo, uno delicto duplex pœna imponitur: min. subsumpta probatur. Furto solo, vel simplici tantum imponitur pœna deportationis, præsidii, verberorum, & similibus, non autem capitalis; sed per statutum Regium, hæc imponitur, supra ceteris: ergo, duplex pœna imponitur. Probat. anteced. Independentem ab statuto, vel in locis in statuto non contentis est alia, & diversa pœna furto imposita; sed alietas, seu diversitas, saltem numericam distinctionem constituit: ergo.

Solutio.

Ad hujus difficultatis solutionem dico: Quod inspicere debet ratio statuti in pœna, utrum sit in dispositione, an in

con-

conditione, scilicet, utrum sit in facto nudo, an sit in contumacia; & cum in nostra Regia Pracmatica, non in facto nudo, sed in facto contumaci pœna imponatur, non dicitur pœna in dispositione, sed in delicto, sicque non duplex pœna, scilicet, una incommuni dispositione, & altera in conditione, sed una tantum pœna consideratur aucta, non alia, nec diversa, sed tantum dispar in magis, quæ non mutat speciem, nec in sua linea constituit numerum distinctum. Sic Cyn. in l. 1. C. de Crim. Stell. & Barth. in l. Omne delictum, ff. de Re Milit. & in l. Contumacia in principio, ff. de Re jud. Ex quibus non solum venit intelligendum, quod pœna statuti, seu Regiæ Pracmaticæ, non est duplicata, seu altera à jure communi imposita, sed etiam, quod non sequitur per eam inconueniens in jure, ut locus, in Regia Pracmatica signatus, possit, & debeat circumstantiari.

Argum. 2.

Secundo contra nostram conclusionem sic: eadem ratio motiva, ut locus contentus in Regia Pracmatica circumstancietur, seu qualificetur, adest in omni loco in ratione furti; sed omnis lo-

cus

cus non qualificatur in nostra Regia Pragmatica: ergo, hæc circumstantia restricta ad quinque leucarum distantiam, rationem communem restringit: nunc sic; sed posita eadem ratione in uno, ac in alio loco ad prohibitionem delicti, eadem debet esse in iudicio pœna: ergo, in omni loco pœna furti debet esse eadem. Augetur difficultas: eodem modo jure, & vinculo adstrictus est Princeps ad prohibitionem delicti furti in universa terra sibi subjecta; sed per Regiam Pragmaticam, non eodem modo imponit pœnam in uno, ac in alio loco iidem delicto: ergo, nec debet, nec potuit differentiam facere in locis, sub unica ratione, & jure contentis.

Solutio.

Ad solutionem hujus difficultatis dicendum est: verum esse quod quoad Principem, & ejus potestatem, tutelam, & protectionem, non potest, nec debet considerari differentia locorum sibi subjectorum, cum eadem ratione, jure, & vinculo ad omnes teneatur; siquidem omnes loci, seu omnis terra ad se defendendam Regi, seu Principi contribuant æqualiter, & eodem modo sint.

in

in patrimonio Regali; sed quoad jurisdictionem exercendam in delictis, quæ sunt infirmitates Reipublicæ, & Provinciæ, liberum est in Principe, prout accidat, & conveniens sit, jura condere, magis, vel minore rigore imposito. Princeps, signanter Catholicus noster, plus pietate, ac charitate, quam severitate præditus, non vult mortem delinquentis, sed magis, ut convertatur, & vivat, sicque licet eadem ratione ad omnes terras adstrictus sit jura condere, eadem prout convenit, providit in Regia Pragmatica, cum distinctione loci, scilicet, in hoc loco, executione pœnæ, & ex hac, in coercitione delicti in alteris. Nulli equidem occultum est, quod dispositio statuti Regii non possit ab eodem extendi de loco, ad locum, & ad omnem terram; sub qua ratione, statutum simul operatur in loco expresso cum pœna, ac in cæteris locis cum timore extensionis; & sic ratio generica adstringens Principem ad æqualem protectionem, & providentiam, adimpleta reperitur.

Visis jam rationibus dubitandi, & eas solvendi, manifeste declaratur, quod
Rex

Rex noster, licet generale decretum potuisset in pœnam statuere, subditorum favore, & venia, seu misericordia delinquentium, illud restrinxit ad minimam sui domini partem, tamen principalem, ut caput; sicque non odiosum, & restringibile videretur, si pietatem, & charitatem Regiam non frangeret iudicis extensio voluntaria, tamen cum in obliquo operetur in cæteris locis, nulla debet esse remissio pœnæ rectæ in delicto loci ad exemplum qualificati.

QUÆSTIO VIII.

Quis sit connatus, & quando punibilis.

IN nostra Regia Pragmatica dicitur punibilis, & de facto punitur connatus eorum: *Que acometiendo para executar el hurto, no lograron el intento, ni la perfecta consumacion del delito, por algun accidente, ò acaso, pœna verberorum, & trirremorum: cum tamen animus, seu cogitatio, licet iniqua, sit omnino occulta, & sic tantum à Deo puni-*

bilis, tendens tamen ad effectum, nequit non ad extra demonstrari; hæcque demonstratio, vel fit verbo, vel fit facto. Verbo demonstratur, quando quis intentionem suam pandit, dicendo se velle hoc, vel illud crimen committere. Facto demonstratur, quando accedit quis in tota dispositione ad locum ubi, vi, vel mina delictum sollicitat. Ex quibus videtur, quod connatus sit: *Depravati animi externa declaratio, l. Secularii in princ. ff. de Extraordin. crim. l. Is qui cum telo, C. de Sicariis, l. 14. ff. ad l. Corn. de Sicar. ibi: In maleficiis voluntas expectatur, non exitus.* In hoc autem quod sit voluntas, & formaliter voluntas, excluditur, qui voluntatem habere non potest civiliter, seu secundum naturam. In hocque sensu intelligitur, *text. in l. Si quis non dicam rapere, C. de Episc. & Cler. ubi Doct. Bald.* In tria tempora dividunt D.D. demonstrationem connatus: primo, *in principio processus ad actum*: secundo, *in medio processus ad actum*: tertio denique, *jam infacto*. Sed cum in nostra Regia Pracmatica, non de duplici, sed de ultimo tempore dicat, de ipso in conclu-

clusione tractabitur. Non enim absque
 gravi ratione, & fundamento de con-
 natu in primo, & secundo tempore men-
 tionem non fecit, cum in his adhuc sit
 locus pœnitentiæ, adhucque nullum se-
 cutum sit damnum. Similiterque de con-
 natu verbis expresso, ex quo nihil dam-
 ni factum est, quia cum pius sit Prin-
 ceptus, etiamsi connatus in secundo tem-
 pore à jure communi puniatur, in hoc
 temperamentum posuit; nam cum con-
 natus in facto esse, jam delicti particeps,
 sit: etsi delictum non fuerit cõsumatum,
 etiamsi à se independenter, tantum mi-
 nori pœna punitur; connatus inferi,
 leviori debet puniri pœna, & tantum,
 videri meo, relinquitur arbitrio Judi-
 cis, ut extraordinaria, cum impunitus
 permanere non deceat, nec à jure
 communi permitatur.

CON-

CONCLUSIO.

*Connatus tantum in facto delicti de-
prehensus punitur in Regia
Pracmatica.*

HÆC conclusio probatur, ex l. Si-
cut, §. Si voluntate, ff. Quibus mod.
pign. vel hyp. sol. l. vulgaris, §. Qui furti,
ff. de Furt. l. Si quis aliquid, §. Qui nondum,
ff. de Pœnis, l. Si fugitivi, C. de Serv. fugit.
l. 2. C. de Abolit. l. 1. §. Hæc verba, ff. Quod
quis jur. l. Qui falsum, ff. de Falsis. Ratio-
ne vero nititur conclusio; quia si per
delictum connatus punitur, in tanto,
quantum delicti deficiat ad consumatio-
nem, separatur connatus; itaque cum
delictum inceptum mitiori pœna, qua
consumatum puniatur, rectè connatus
puniri debet prout proximè, vel remo-
tè de facto consumationem delicti in-
tentavit: Sic d. l. 21. §. Qui furti faciendi
causa conclave intravit; nondum fur est,
quamvis furandi causa intravit. Quid ergo
Qua actione tenebitur? Utique injuriarum;

aut de vi acufabitur; ait Ulpianus. Ex quo patet, non solum connatus furandi jam ad factum reddactus, sed in actu proximo delicti, & tamen cum actio furti non detur quando res adhuc furata non est, nec furtum dici potest, nec de furto teneri, qui furtum non fecit, aut consumavit. Furti enim actio, non ex animo, non ex vi sola, sed ex vi, & detrectatione rei oritur. Absurdum enim esset accessorium puniri, & principale impunitum relinqui.

Argum. 1. Sed in nostram conclusionem sic insurgit difficultas. In maleficiis voluntas expectatur, non effectus; sed connatus in se est voluntas ad delictum: ergo connatus, ut voluntas punitur in delicto, text. expressus in l. 14. ff. ad lig. Corn. de Sicar. l. 1. §. 1. ff. eod. ibi: *Quive hominis occidendi, furti vè faciendi causa cum telo ambulaverit, & in §. ibi; Præterea tenetur qui hominis necandi causa venenum confecerit.* Ex quibus, & similibus juribus manifeste deducitur, quod licet delictum non consumetur facto, aut effectus ex eo non resultet aliquis, tamen connatus, seu voluntas, determinata ad actum,

tum, punitur ut si effectiva fuisset: ergo male asserimus in nostra conclusione, quod ad effectum puniendi voluntatem determinatam, seu connatum, requiritur consumatio delicti, vel adminus factum in facto delicti, quando solum per extrinsecam determinationem, voluntas, quæ jam in connatu est versa, punitur, absque dependentia ab effectu furti, seu maleficii.

Ad argumentum respondeo consti-
tuens differentiam inter jus commune,
& statutum, seu Regiam Pracmaticam;
cum connatus in nostra materia, non
habeatur pro consumato, etiamsi in
atrocissimis perveniret ad actum facti,
in pœnis statuti; cum verba statuti ad
pœnam capitalem, determinent super
rem perfectam, ideoque requiritur fac-
tum consumatum, prout statuto descri-
bitur, cum dicit, *aver robado à otro*; quia
verba præteriti perfecti requirunt rem
consumatam, l. 1. §. *Hæc autem verba,*
ff. Quod quisque jure, ibi: Hæc autem ver-
ba, quod statuerit, qui jurisdictioni præst:
cum effectu accipimus, non verbo tenus: &
ideo, si cum vellet statuere, prohibitus sit,

Solutio.

nec

nec effectum decretum habuit: cessat edictum. Nam, statuit, verbum, rem perfectam significat, & consumatam injuriam, non ceptam. Et ideo, si inter eos quis dixerit jus, inter quos jurisdictionem non habuit, quoniam pro nullo hoc habetur, nec est ulla sententia, cessare edictum putamus. Quid enim obfuit connatus, cum injuria nullum habuerit effectum? Sic Ulpian.

Argum. 2. Sed instabis: connatus in actu proximo facti criminis, eadem poena puni-
 tur, ac si factum consumatum fuisset: ergo, minus rectè differentiam constitui-
 mus inter inchoatum, seu inferi factum, & factum consumatum: probat. anteced. ex l. 7. C. ad l. Corn. de Sicar, & l. 1. §. Divus, ff. eod. & l. Siquis non dicam, C. de Episc. & Cleri. Ex quibus, & similibus, literaliter apparet, quod qui animo occidendi, scilicet, voluntate, & connatu, cum telo ambulaverit, eadem poena, ac si homicidium factum, & consumatum fuisset, puniatur. In his enim, nec attenduntur verba præteriti perfecti, nec consumationem, seu effectum maleficii expectat legis dispositio, sed tantum connatum, seu voluntatem deter-
 mi-

minatam, ut æquali pœna, ac si perfectè commissum fuisset delictum, puniatur.

Huic difficultati dico: Verum esse, Solutio.
 in his legibus, quod ille qui venit ad proximum actum, in atrocioribus, punitur pro consumato, sed intelligi debet quod puniatur, non pœna eadem consumati delicti, sed alia his legibus determinata; nam licet æqualis aliquando pœna appareat, non tamen ex eodem principio imponitur. Hæ quidem leges in factum voluntatis etiam insurgunt, & leges humanæ requirunt factum perfectum cum voluntate; ut videre est ind. *Cap. Ad audientiam, & cap. Siquis suadente*, 16. q. 4. Ubi qui vibravit baculum ad percutiendum Clericum, tamen non percussit, non incurrit in ejus pœnam, cum hæc sit factio ad scripta. *Cap. Siquis pulsatus de Pœnit. dist. 1. ubi glos.* & tamen hæc est pœna interna, seu spiritualis: ergo, à fortiori cœnatus in pœnis externis, & corporalibus, non eadem pœna, ac delictum consumatum, puniri debet: nec æquali principio, licet per eum non steterit quominus delictum

tum consumaretur, cum ab hac consumatione, quæ est perfectio delicti, seu forma substantialis, dicatur crimen; quia integritas speciei, est ratio, qua quid tale dicitur, l. 80. §. *Quedam*, ad l. *Falcid.* l. 14. de *Stat. hominum*, l. 9. §. *Si quis*, ff. ad *exhib.* l. 3. C. de *Posth. hæc. inst.* cap. *Si quis objecerit*, l. 1. q. 1. cap. *Moyse*, 32. q. 1.

Ex omnibus colligitur, quod Regia nostra Præmatica inspiciens naturam connatus, tantum illum, qui in actu proximo facti delictorum ad fuit, punit, non æquali pœna, ut delictum, siquidem nullum, vel imperfectum, sed æqualitate imperfectionis delicti. Hæc autem est adæquata justitia, ut adæquætur pœna delicto. Fateor enim quod intricatum, & valde subtile, ac periculosum est, certam regulam de connatu statuere, quæ variis non sit contaminata replicis vigorosis, sed protenui mea intelligentia, veritate, & qua potui certitudine, hæc de connatu dixi.

QUÆSTIO IX.

*Utrum delictum, seu furtum in-
ceptum in loco Pracmaticæ, &
consumatum extra, vel è contra,
pœna Pracmaticæ puniatur,
vel non?*

Licet in alio loco dixerim, quod Regia Pracmatica, respectiva pia, tamen ut pœnalis odiosa, & restringibilis sit, quod iterum assero; cum accidere possit quæstionis factum; mihi visum fuit eam in lucem proponere, tenuoque iudicio meo, explicare sententiam magis consonam menti ipsius Regiæ Pracmaticæ. Regium decretum in assignatione loci, ad quem extenditur, differt eum à cæteris locis; itaque continus extra lineam quinque leucarum, ita non contentus est ad in eo facti furti punitionem per Regiam Pracmaticam, ac locus quinquaginta leucarum distans; verum quia latronum malicia, vel occasio possit facere, ut in altero ex

his locis incipiat delictum, & id prosequendo, illud consumere in contrario loco, merito in præsentia quæstionem proponemus, ut sequentem in ordine. Primo difficultatem movet, *text. in l. Si quis in servitute, 7. ff. de Furt. in quo Ulpianus sic: Siquis in servitute furtum fecerit, & manumisus deprehendatur: an fur manifestus sit videamus.* Et ait Pomponius lib. 19. ex Sabino, non posse eum manifesti conveniri; quia origo furti in servitute facti, non fuit manifesti. Ibidem Pomponius eleganter scripsit, deprehensione fieri manifestum furem. Cæterum, si cum tibi furtum facerem de domo tua, abscondisti te, ne te occidam; etiam si vidisti furtum fieri, ac tamen non est manifestum. Sed Celsus deprehensioni hoc etiam adjicit: Si cum vidises eum subripientem, & ad comprehendendum eum accurrises, abjecto furto effugit, furem manifestum esse, parvique referre putat, dominus, an vicinus, an quilibet transiens ad præhendat.

Ex præsentia textu, difficultas quæstionis inspicitur inter Jurisconsultos; nam æqualiter origo, & finis, seu effectus inspiciebatur ab eis, ut furtum mani-
fel-

festum, seu non manifestum dicatur; quæ quidem extrema, sunt in nostro casu ad utramque decisionem, si originem, vel effectum inspiciamus; sed quia contrariorum eadem est ratio, interim dum ab alio meliora dicuntur, sit conclusio.

CONCLUSIO.

Delictum perfectum, seu consummatum punitur à Regia Pragmatica.

CUM delictum sit indivisum, nec sit delictum furti, si furtum non est factum, hocque non in principio, seu origine verificari possit, non potest statutum, nec pœna intelligi de eo quod non est, cum prius sit esse, quam esse punibile, cum vero sit in origine, seu inferi adhuc non est. Sic enim regium statutum consummationem delicti desiderat, per verba præteri perfecti, ibi: *Averrobado à otro*; quod non potest verificari absque effectū, dum tamen hic verifi-

catur, vel est extra lineam, vel intra terminos statuti signatos, & sic imponitur pœna, vel statuti, vel juris communis; unum quodque in suo loco. Ad nostræ conclusionis intelligētiam multum convenit naturam statuti inspicere, ut ex ea nostram decisionem adstruamus. Cum natura ejus sit pœnalis, & pœna sit imposita delicto, non facto, licet delictum cum facto conectetur, tamen ex toto, aut integro facto resultat delictum furti (de quo disceptamus) indivisibile. Hoc colligitur ex distinctione, traddita ab statuto, facti, in ordine ad furtum, cum distincta pœna ejus. Certus ergo Princeps, quod factum in se divisionem recipit, ad ejus respectum divisit pœnam, si vero non delicto, sed facto principalem pœnam assignaverit, divisionem facti immitiori pœna non ipse divisisset. Ex quibus clare resultat, tam ex intentione statuentis, quàm ex distinctione facti, & pœnæ ab statuto expressa, naturam statuti esse, seu versare in delictum: consequenterque locus, in quo consummatum est delictum, inspicere debet ad applicationem pœnæ statuti, vel juris communis.

L. 13. §. Cum autem factū, ff. de His qui not. inf. *Quando lex punit factum, non curatur de juris effectū.*

Nostra autem conclusio, probatur 1.
 ex decis. text. in l. *Contraxisse*, ff. de Act.
 & oblig. ibi: *Contraxisse unusquisque*, in
 eo loco intelligitur in quo, ut solveret, se
 obligavit. Ex quo sic ab argumento in-
 fertur. In hoc textu, cum contractus
 obligationis dirigatur ad solutionem, ad
 quam est principium, seu fundamen-
 tum, non in loco contractus, utpotè
 principium, sed in loco solutionis, ut-
 potè effectus, intelligitur. Etiam ad hoc
 facit, quod cum statutum tantum tri-
 buat imperium Judicibus in Curia, &
 quinque in ejus circuitus leucas existen-
 tibus, hi non possunt cognoscere de
 perfectione, seu consumatione furti, si-
 quidem intra suam jurisdictionem non
 perfecti, vel è contra, possunt; alias se-
 quæretur, quod Judex territorii extra
 lineam statuti in quo fur perfecit fac-
 tum, in loco statuti ceptum, possit pu-
 nire, etiam pœna statuti furem; contra
 manifestam expressionem ipsius statuti,
 factam in favorem Judicum loci, & ne-
 gationem cæterorum, quod admitti non
 debet.

Secundo probatur nostra conclusio,

ex l. 69. §. *Infans*, ff. de *Furt.* ubi infans furatus, in adolescentem transit, & tenetur fur de adolescente, & ex illis verbis: *Et quid tam ridiculum est, quam meliorem furis conditionem esse, propter continuationem furti, existimare.* Ex quo sic: nondum furti actione tenetur fur, quo usque furtum consumavit: ergo ab effectu, seu consumatione facti, oritur conditio mala furis; & licet hoc videatur in ejus favorem, quando initium habuit intra terminos statuti, & consumationem ad extra, hoc, ut salvetur regula, distinguendum venit. Primo: vel consumatio delicti fuit voluntaria, & malitiosa furis extra lineam statuti, & tunc pena ipsius tenetur, quia per eum stetit, ut consumatio delicti suspenderetur, in odium statuti, & meliorem suam conditionem: v. gr. Si fur aliquem intra terminos statuti apprehendisset, & ligatis manibus, & pedibus extra deportasset; cum malitia propria non proferat, quis non furtum perfectum, & consumatum dicet? Quando fur non solum res, & pecunias, sed etiam hominem, & equum integrum furatus est? Quænam adest dif-

L. Pompon. 15. ff. de Negot. gestis.
Bald. in l. Si quis non dicam, C. de Episc. & Cler. n. 10. in fin. & dat. tx. in l. 1. §. Idem Jul. ff. de vi, & vi, l. in fundo, ff. de rei vind.

differentia, an res portet secum, & in
yursa, an in alio sibi subjecto?

Secundo: vel consumatio delicti fuit
impedita casu, vi, aut facto, scilicet quia
aufugit qui erat depredandus, vel quia
in sua defensione lineam ad extra tran-
siit, & tunc non punitur pœna statuti,
cum per eum non stetit quominus con-
sumaretur delictum, nec fuit in malitia
nisi hæc probetur: *l. Quod ait lex §. fin.
ff. ad l. Jul. de Adult.* E contrario vero,
in primo casu, etiam punitur pœna sta-
tuti, tam ex consumatione delicti intra
suam lineam, quam ex voluntaria incur-
sione in ejus territorio. Idem dicendum
venit in secundo casu, quia licet impe-
dita sit consumatio extra territorium
per factum, aut vim, potuit fur à linea
recedere, vel penitere, & per ipsum ste-
tit quominus perficeretur furtum, cum
ad furandum nemo impellatur.

Sed contra secundum casum scilicet, Argum. 1.
quando per vim, vel casum consumatio
delicti fuit dilatata extra territorium sta-
tuti; sic insurgit difficultas: *ex l. Si Ju-
lianus, §. penult. v. Sed si ab initio, juncta,
d. l. Qui cum telo, cum vulgatis.* In quibus

omnibus initium delicti, utpotè in eò jam perfectus animus sistens, attenditur, ut perfectum dicatur delictum, licet postea consumetur; cum hoc extremum materiale perfectionis, veniat, ut minus principale ad fundamentum, seu principale extremum à quo, & in quo jam (ut dixi) perfectus est animus delinquentis. Quod augetur; nam cum latro, vel fur intra territorium statuti decreverit furtum facere, ipso facto in statuti penam incurrit; at cum per eum non steterit quominus delictum ibi consumaretur, & per eum in quantum potuit in statutum, hujusque terminos fecit: ergo, pena statuti puniri debet: ad hoc

Bald. facit: quod ait Bald. in *l. Abducta, C. de Furtis*: quod fur, vel latro exportando rem in alienam jurisdictionem, videtur prorogare jurisdictionem de loco ad locum.

Solutio. Ad difficultatem dico: Quod cum in Regia Pracmatica divisus sit animus, seu connatus ad penam, ab animo, & facto consumato furti, licet per latronem non steterit quominus intra terminos statuti delictum consumaretur, tantum

tum ab statuto cum mitiori ejus pœna puniretur, verum quia factum consummavit, & consummatum, in conceptu juris, sit indivisibile, hæcque consummatio acciderit, vel evenerit extra territorium statuti, seu in distincta jurisdictione, ab hac, pœna juris communis puniri debet. Notandum namque est, quod usque ad consummationem facti liberum est in fure pœnitere, liberarique se sic à pœna principali; post perfectum, & consummatum delictum, non utique potest pœnitere, ut liberetur à principali pœna; ob quod terminus, seu extremum illud perfectionis facti, ut objectum, ad quod animus, & initium facti tendebant, trahit ad se totum compositum, non vero è contra.

Voluntas per se sola non punitur, inclinata per actum externum punitur, sed cum consecuta fuerit malefitium, seu factum integrum, jam quiescit in objectum ad quod mora fuit, & tunc voluntas cum objecto principaliter punitur. Hoc totum reperitur in l. 20. C. de Furt. Aliter, & secundo. Verba statu-

L. pen. ff. si ex Noxal. caus. agat. l. impuberem, §. i. ff. ad l. Cornel. de Fals. l. & ejusdem, §. sed si Senatus, ff. ad l. Corn. de Sicar. l. Omnis hæreditas, §. Numquam, ff. de Regul. Jur.

L. Furtim, §. & si, ff. Arboris. f. Cæsari.

ti, strictissimè ipsa se explicant, imponendo pœnam consummato delicto intra territorium facto, itaque nec est interpretandum, nec extendendum de tempore ad tempus, de causa ad causam, nec de loco ad locum, l. Si vero, §. de Viro, ff. Sol. Matrim. Bal. in l. cuntos populos, C. de Sum. Trinit. ad similitudinem jurisdictionis delegatæ.

Huc usque dicta mihi vera visa sunt, tamen ex eis non debet delinquendi occasio summi, cum hæc non solum sit causa efficiens tot legum, & statutorum sed semper venit coercenda. l. 2. C. de Indict. Viduit. & dict. l. Siquis seruo 20. C. de Furt. lin fundo, ff. de Rei Vind. Attentaque iteratione furtorum in omni loco, non damni esset, ut ad omnes terminos, & Provincias extenderetur, ut erradicaretur tandem hoc vitium.

QUÆSTIO X.

Utrum extraneus delinquens in territorio statuti, hujus pœna sit puniendus.

Facultas hominis in agendo, & est naturalis, & libera, nisi lege sit prohibita. Scire autem debemus prohibitionem, ut in legis pœnam incidamus; ob quod licet furtum legibus sit prohibitum, ut statuti pœna imponeretur, assueta solemnitate publice decantata, seu præconizata fuit Regia Pracmatica, ut ab omnibus sciatur, à nemineque ignoretur. Cum vero hæc ignorantia in Civibus, vicinisque loci territorii, & subditis ut affectata, in exceptionem non admitatur in judicio; in forensibus vero, seu extraneis, quibus nec præconizata fuit, si quidem postea venientibus, vel quia statim, ac in terminos territorii statuti intraverunt furtum fecerunt, videtur admitenda, non ut affectata, seu crasa, sed ut juris. Sed ad nostræ

quæstionis intelligentiam aliqua supponenda veniunt.

Primo supponendum est, aliqua esse prohibita, ut in nostra materia, etiam jure communi, & tantum per statutum esse ejus pœnam auctam: ut in nostro casu, & quæstione. 2. Supponendum venit: Quod mora facta à forense in territorio statuti, inspicitur, an sit sufficiens, ut in ejus notitiam pervenerit. 3. Quod statutum non continet prohibitionem in aumento pœnæ generalem in toto Regno, sed specialem in distritu Regiæ Curia. His suppositis sit conclusio.

CONCLUSIO.

*Forenses, seu extranei tenentur
pœna Regii statuti.*

HÆC conclusio probatur 1. ratione: Omnes qui sciunt, vel scire debent se delinquere, certi esse debent de pœna, unde licet errent in genere pœnæ, & credant levius esse delictum, non propterea excusantur. L. *Leges Sacratissime, quæ constringunt hominum vitas, intel-*

telligi ab omnibus debent. C. de Legib. Eo ipso quod delinquant, implicite in pœnam consentiunt. L. venia, C. de in jus voc. ibi: Nec in ea re rusticitati venia præveatur, cum naturali ratione honor hujusmodi personis debeat. Furtum enim prohibitum est jure naturæ, & in omni terra, Regno, & Provincia, sicque cum nullus forensis dubitare recte possit delictum committere, & cum solum in pœnam, ut graviolem possit supina ignorantia versari, hæc sibi non prodest. l. final, §. licet, ff. de Pub. l. 3. ff. de Officio Præsidis: ibi: Nam & in mandatis Principum est, ut curet is, qui Provincie præest, malis hominibus Provinciam purgare: Nec distinguitur unde sint. Itaque nec nos distinguere debemus. l. Imperator, ff. de Postul.

Secundo appertè probatur ex auth. Qua in Provincia, l. 2. C. Ubi de Crimin. agi oport. ibi: Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua peccuniarum, aut criminum reus sit, sive de terra, sive de terminis, sive de possessione, sive de proprietate, sive de hypotheca, aut de qualibet alia occasione, vel de qualibet re fuerit reus: illic etiam juri

sub-

subjaceat. Quod jus perpetuum est. Cum
 autem crimen committatur in territorio
 statuti, jure, & pœna statuti puniri de-
 bet. *l. Pupillus 239. §. Territorium, ff. de*
V. S. ibi: Territorium est universitas agro-
rum intra fines cujusque Civitatis, quod ab
eo dictum quiddam ajunt, quod Magistratus
ejus loci intra eos fines terrendi, id est,
 Argumentū. *summovendi jus habet. Opponitur dictis,*
& conclusioni, tx. in l. fm. ff. de Jurisd.
omn. jud. ibi: Extra territorium jus dicen-
ti, impune non paritur: idem est si supra
jurisdictionem suam, vellit judicare. Juris-
dictio enim est quædam qualitas inhæ-
rens rei. l. 1. §. cum urbem, ff. de Offic.
Præf. Urb. ibi: Cum urbem nostram fi-
dei tue commiserimus. Quidquid igitur in-
tra urbem admittitur ad Præfectum urbi vi-
detur pertinere. Hoc affirmat Innoc. in
cap. cum Ecclesiarum, de Officio Ordin. n.
3. Ex quibus sic: Jurisdictio in est terri-
torio, & personis in eo contentis: sed
forenses nec sunt territorii, nec huic ju-
risdictioni subjecti: ergo jurisdictio, sive
ordinaria consideretur, sive delegata cir-
ca statuti pœnam exercendam, ut inhæ-
rens territorio, non compræhendit sub
sc

se forenses: min. licet sit vera in se, tamen accipit distinctionem, in negotio civili, sine expeciali summisione, conceditur, min. in facto, & delicto negat. min. sed probatur: delictum furti ex parte delinquentis, & ut imponatur pœna, est personalissimum, sed persona, & ratione personalitatis, forensis est haud compræhensus in hac jurisdictione: ergo nec per delictum, forensis subditus est jurisdictioni, & pœnæ statuti.

Solutio.

Ad argumentum respondeo: Non est verum absolute quod jurisdicctio sit qualitas inhærens rei, hoc enim intelligitur secundo, cum primario jurisdicctio inhæreat personis, ut ait Bald. in 1. in principio, ff. de Offic. Praef. Vigil. Sic enim, quod dicitur activè in personas, passivè dicitur in rebus. Alex. lib. 4. Consil. 35. num. 3. Fieri enim potest, ut quis habeat jurisdictionem, & non territorium cui præhesit. L. 1. de Judic. l. rem non nobam, C. Eod. l. ultim. C. Ubi, & apud quem. restit. Exemplum habemus in Auth. Habita. C. Nè filius pro patre, & ex Barth. in l. ambitiosa de Decret. ab ordin. fac. n. 36. & in Rectore Scholarum. Decius, in l. 1. ff. de Jur.

Jur. Omn. Judic. n. 15. Ex quo, cum persona forensis delinquit, subiicitur jurisdictioni ejus, qui de delicto cognoscere potest; & licet sit personalissimum, cum primario persona subiiciatur jurisdictioni, rectè ab hac judicari, puniri-que debet. Judæi namque qui in omnibus sunt forenses, & extranei impuniti remanerent in delictis, contra l. 7. C. de *Judæis*, per quam in omni loco per ordinariam jurisdictionem puniri, possunt, & rectè puniuntur; utinam usque ad consumptionem depravatæ Sectæ suæ?

QUÆSTIO XI.

De auxilio præstito ad furtum, & de ejus pœna in statuto.

Paulus, lib. 9. ad Sabinum. **P**Aulus in l. 34. ff. de Furt. sic de auxilio ait: *Is qui opem furtum facienti fert, numquam manifestus est; itaque accidit, ut is quidem, qui opem tullit, furti nec manifesti, is autem qui depræhensus est, ob eandem rem, manifesti teneatur. Opem fert, qui ministerium, atque adjutorium ad*

Sub-

subripiendas res præbet. ait Ulp. in l. in furti actione. § 1. §. Opem. ff. Eod. Nostra Regia Pragmatica, ibi: *Que todas las personas que dieren auxilio cooperativo: : sean condenados en la misma pena: : como complicés, y perpetradores de su enormidad.* Multis enim modis præstatur auxilium ad delictum, scilicet: Corpore, pecunia clamoribus, persuasione, consilio, mandato, & l. 1. §. Tullisse, ff. ad Syllan. d. l. is qui opem, ff. de Furt. Ad nostræ quæstionis intelligentiam, & connexionem cum Regiæ Pragmaticæ verbis, licet bene, & juridice à Nerio in §. 6. suæ illustrationis, sit expressum, aliqua notare decrevi in differentiam causarum.

Primo: Quod quilibet potest agere per se independentem ab alio, propria virtute activa: vel agere per motum superioris agentis, & non est virtus propriè activa. Virtus enim activa in agente naturaliter semper est libera, vi autem contraria impelli potest in factum. V. g. Habeo enssem in manu ad pacificandum, unus de Rixa ponit enssem in latus meum cum ictu, & dicit, si adversarium meum, quem ad frontem habes, non occidis, oc-

D. Thomæ
Doctrina.

cido te: licet tunc occidam illum, per mandatum, non libera fuit mihi actio, cum aliàs efugere non possim vitam meam, nec teneor de homicidio, si quidem in voluntario, & casuali, cum illa voluntas, quæ apparuit in actione occidendi, non sit voluntas mea formaliter, sed potius noluntas, sed ejus qui mandabit, cui per necessitatem obedire tenebar, cuique principaliter homicidium tribuitur.

Aliud potest esse mandatum, (sub quo generaliter comprehenditur, vel intelligi potest, quod peccunia, clamore, persuasione, consilio, & similibus) quod libertatem, seu virtutem activam agentis non tollit, sed impellit. V. g. Qui peccunia, consilio, amicitia, vel simili modo aliquam ad delinquendum invitat, non vero necessitat, vel astringit liberam facultatem agentis activam: tuncque uterque de delicto tenetur æqualiter, eadem pœna, & ex eodem delicto; sed non ex eodem principio, aut accione: nam in mandante consideratur animus delinquendi, ut principium culpæ; & peccuniæ datio, persuasio,

fio,

sio, & consilium, ut actio, quæ concludit, quantum est in mandante, delictum; in mandatario vero consensus in consilio, in acceptione peccuniæ, vel in persuasione, habetur, ut principium delicti, & executio hujus, ut consummatio. Ex his clare constat: quod actio, quæ est consummatio delicti in mandante, est principium delicti in mandatario, tamen cum totum hoc, ex omni parte, tendat ad unum ultimum finem, seu objectum, in actione facti activa, unusquisque tendit ad illud consequendum quantum in se est, itaque ut complices, & delinquentes, unum numeroque delictum efective committentes, æquali pœna puniuntur.

Licet in nostra Regia Pracmatica dicatur de auxilio cooperativo, & rectè, ut Nerius, sit quando simul operatur, tuncque confundatur auxilium cum complicitate, aut societate: V. g. Si quis ut Petrus furtum patiatur, equum Petri teneat, ne fugiat, vel arma ejus abripiat nè defendatur, vel è consulto positis in itinere, Petrum dirigat per locum ubi erant latrones; totum hoc, &

simile, quis non videt, & judicet non auxilium cooperativum tantum, sed societatem, & complicitatem esse? Considerentur actiones externæ auxiliantis hoc modo, & simili alio, & manifestæ apparebunt tollentes libertatem, & actionem activam defensionis in Petro, quin alia resultet latronibus, nisi securitas deprædandi; sicque omnes actiones auxiliantis, & furantis concurrunt efectivè, & simul in delicto; auxiliantis, in exemplis propositis, ut principales, & furantis, licet etiam principales, ut efectivæ, tamen secundæ: ergo non de hoc auxilio nostra Regia Pracmatica, sed de auxilio ex consilio, pecunia, & similibus proveniente loquitur; quod licet sit distans, tamen cooperatur, ut causa in actione, & facto delicti.

Hoc intelligere vellim ad naturam auxilii cooperativi, distinctam ab eo, quod identificatur cum speciali actione facti, qua consummitur delictum, hoc est, ut auxilium cooperativum terminetur in principio, ex quo incipiat actio facti consummantis delictum, ut dixi. Nam licet sit diversa numero, specie ta-

men est eadem , & conjungitur cum sequenti in ordine ad objectum , scilicet delictum. Hoc colligitur ex litera , & verbis Ulpiani in l. 1. §. 35. ff. *Ad Sylanian.* ibi: *Tullisse autem auxilium non tantum is videtur , qui servavit dominum , hoc est , qui potuit ita opem ferre , ut salvus esset dominus : verum is quoque , qui quidquid potuit fecit , tamen si dominus interfectus est : veluti si quis clamavit , ut ad auxilium conveniretur : aut terruit aggressores , atque si quis turbam convocavit : aut si corpus suum objecit , vel alias corpore suo auxilium tullit.* In quo à contrario sensu describuntur modi quibus , ut de auxilio prestito , excusantur servi à Senatu Conf. licet domini mors intercesserit. Stat ergo rectè quod natura auxilii cooperativi terminari possit in actione numericè distincta , tamen ejusdem speciei cum agente , & simul concurrens in ordine ad objectum ; in qua concurrentia simul operatur , & ideo cooperativa dicitur.

Etiam Ulp. in l. 1. per totam , signanter , §. *persuadere* , ff. *de Servo corrupt.* Explicat vim persuasionis strictam:
ibi:

ibi : *Persuadere autem est plusquam compelli, atque cogi sibi parere. Et quod plus est : ibi : Immo, & si erat servus omnimodo fugiturus, vel furtum facturum, hic vero laudator hujus propositi extitit, teneatur. Non enim oportet laudando augeri malitiam. Quibus verbis apperte colligitur pluralitas in auxilio.*

Notandum est etiam, quod ad hoc ut teneatur qui persuadet, mandat, & quoquo modo auxiliat, duo requiruntur conjunctim, scilicet dolus, & delictum. Ita pro regula habetur in l. 53. de V. S. ibi : *Item dubitatum illa verba : Ope consilio, quemadmodum accipienda sunt, sententiae conjungentium, aut separantium? Sed verbis est (quod, & Labeo ait) separatim accipienda : quia aliud factum est ejus, qui ope, aliud ejus qui consilio furtum facit, sic enim alii condici potest, alii non potest : Et sane post veterum auctoritatem eo per ventum est, ut nemo ope videatur fecisse, nisi, & consilium malignum habuerit : Nec consilium malignum habuisse noceat, nisi, & factum secutum fuerit. Hæc conjunctio explicata à J. C. non est à natura, si quidem inter*

se

se distinctum consilium , & opus , sed ad pœnam ; ratio est , quia cum ex toto perfecto , scilicèt , ex consilio , & ope nascatur , delictum , intelligendum est , quod in delicto per consilium , auxilium , & mandatum , conjunctim concurrunt in conceptu juris , ut puniantur. Sicque explicata nostra auxilii , ejusque differentia , sit conclusio.

CONCLUSIO.

Auxilium prestitum pecunia , consilio , mandato , persuasione , & simili modo , si effectum habuit , punitur æquali pœna à Regia Pragmatica.

Satis ex juribus supra allatis probata resultat hæc nostra conclusio , sed ut argumentis clarius demonstretur , sit primum. Æqualis pœna imponi debet æqualiter delinquentibus ; sed qui pecunia , consilio , vel mandato ad furtum faciendum , concurrunt , non æqualiter delinquit , ac qui vere furtum

Argumentum I.

tum committit : ergo non debet æqualis pœna mandanti , ac facienti imponi : min. in qua est difficultas probatur : Qui consilium , vel peccuniam dat , vel mandat ; non consummit delictum ; sed inter inchoantem , & consummantem delictum distincta est , & in æqualis pœna : ergo qui consilio , peccunia , vel mandato delinquit , distincta pœna , ac qui consummavit puniri debet. Probatur major. Dans consilium , peccuniam , vel mandatum terminat actionem ex se in principio , seu inchoatione delicti : sed actio , quæ terminatur , & non transit de delicti innitio , non est ita efficax ut quæ delictum consummavit : ergo dans consilium , distincte agit à consummante , & distincta pœna puniri debet. Probatur maj. Si accepta pecunia , consilio , vel mandato , mandatarius ultra non processerit , furtum non fieret : ergo , quia ex datione consilii , peccuniæ , vel mandati furti delictum non consummatur : inter has actiones versat in æqualitas , & ita puniri debent.

Solutio.

Ad argumentum respondeo : Inspecta

ta

ta extrinseca natura dationis pecuniæ, consilii, vel mandati, verum est, quod hæc terminatur, & non transgreditur de initio, aut inchoatione delicti; sed ejus virtus intrinseca tendit, & progreditur usque in consummationem delicti, hoc est, in facto consummato delicti invenitur actio mandatarii, & animus mandantis, cumque actio externa nostra dominata sit ab animo, & voluntate, animus mandantis reperitur intrinsecè in consummatione delicti, ut causa principalis, & actio mandatarii, licet effectus hujus causæ, tamen, ut secunda in ordine ad consummationem, seu objectum. Non ex hoc sequitur, quod cum una voluntas, vel unus animus sufficiens sit cum facto, seu actione extrinseca ad perfectum delictum, voluntas, seu animus mandatarii, ut secunda, prout dicimus, sit in æqualis, & sic distincta à voluntate mandantis; quia voluntas hæc mandatarii conjuncta, seu identificata fuit cum voluntate mandantis in ordine ad delictum, sicque voluntas mandantis est prior tempore, natura, & prioritate intelligentiæ voluntate

mandatarii, & in ordine ad effectum, seu objectum secunda. Ex quibus apparet, quod mandans, dans pecuniam, & consilium licet terminet actionem externam in inchoatione delicti, animus, & voluntas progreditur in consummationem facti, & delicti.

Argum. 2. Secundo contra nostram conclusionem sic. Ex unico delicto ab uno facto non datur duplex pœna; sed si mandans, dans pecuniam, vel consilium tenetur, & punitur ex illo facto, ex eodem duplex intelligeretur pœna: ergo. Probat. maj. ex facto alieno, ex quo tantum resultat delictum, non potest quis teneri; sed si mandans teneretur, esset ex facto alieno: ergo. Probat. min. Consilium, mandatum, & datio pecuniæ terminantur in casu, ex quo non oritur actio furti, sine facto alieno: ergo, non ex vi consilii, vel mandati, sed ex facto alieno tenebitur. Prob. anteced. Posito consilio, vel mandato, si factum, seu crimen à mandatario non consummaretur, actio furti, nec nasceretur, nec ejus pœna imponeretur: ergo, ex alieno facto, mandanti pœna imponitur.

Diximus, & iterum asserimus, quod esse delicti consistit in consummatione, per *l. i. §. fin. ff. Quod quisque jur. l. fin. ff. de Crimin. expilat. hær. l. Inter omnes, §. rectè, ff. de Furt.*

Ad hanc difficultatem dico : Quod Solutio.
quando mandatum transit in effectum, tunc mandanti attribuitur ratione mandati, & mandatario tanquam immediata causæ, cum ex parte finis unum sit tantum delictum; nam regula est, quod quando idem resultat delictum in mandante, & mandatario; quia mandatum transit in nomen illius delicti, ita quod mandator denominatur talis, quale est delictum, quod mandatur: tunc mandantis, & mandatarii est idem delictum numero ex parte finis: atque etiam ejusdem generis, speciei, & qualitatis; sicque eadem lege, & pœna punitur: tria enim veniunt considerata in delicto: primum, *esse*: secundum, *nomen*: tertium, *qualitas*. Esse delicti stat in consummatione. Nomen, in transitu facti in delictum. Qualitas vero est duplex, una inhærens ipsi delinquenti, alia circumstantiis, vel concomitantiis ipsius delicti.

Qualitas inhærens delinquenti etiam potest esse duplex, una ab animo, culpa, & dolo; alia quia ipse delinquens est jure qualificatus, ut *l. moris*, §. *istæ*, ff. de Pæn. Istæque qualitates dicuntur intrinsecæ. Quæ inhærent circumstantiis, sunt tempus, locus, quæ etsi ex se non sint qualitates, tamen, si à jure ita est definitum (ut in Regia Præmatica) quantum ad delictum, qualitatem important.

Cum in præsentī magis de dolo consideretur, ut quia in mandante, notare debemus, quod dolus est qualitas, quando eo amoto, adhuc est delictum, sed non ita atrox; ut homicidium, quando improvisum est, quia aliqua culpa præcedit, ad differentiam fortuiti homicidii, in quo non præcēsit causa dependens ab eo cui imputatur, ut ait Bald. in *l. 1. C. ad leg. Corn. de Sicar. in fin.* Sed quando dolo amoto, non remanet delictum, ut in furto, tunc dolus non qualitatem, sed substantiam importat, *l. Inter omnes*, §. *rectè*, *l. Si is qui*, §. *Titium*, ff. de Furt. Ex quibus facilis resultat solutio argumenti; nam si plures eandem rem furantur, unum licet sit furtum,

omnes tamen tenentur, *l. Ita vulneratus in fin. ff. ad leg. Aquil.*

Pro complemento solutionis, & quæstionis, attendenda est in præsentis dispositio Regii statuti, quod eadem pœna punire jubet cooperativum auxiliandantem, ac delictum consummantem; cumque sit expressum, non est dubium, quod ejus forma observari debet: *l. Constitutionibus, ff. Ad municip.* Solum advertas: quod qualitas extrinseca superveniens delicto, utpotè manifesti, vel quia de nocte, ut accidens, cum in statuto non sit expressum, recurrere debemus ad jus commune, cum tamen in statuto disponatur de fieri faciente, ex omnibus circumstantiis, & qualitatibus tenetur, alias non eadem pœna. Hoc solum limita in qualitate personali mandantis, & mandatarii, ut si mandans sit minor 17. annis, si nobilis: nam in primo, non eadem, in secundo, modo diverso pœna imponenda venit.

QUÆSTIO XII.

De tumultu factō ab operariis fabricæ Regii Palatii, & aliquorum imposita pœna.

Casus. **C**UM in hujus operis initio essem, facta est dissensio gravis inter operarios fabricæ Regii Palatii, tumultuarièque per plateam vociferantes, paliū in alto portabant, & deprehensi sunt à suprema criminum aula, repenteque tres illorum ververati sunt. Et licet (ut in omnibus) vulgus oppinet, tamen non solum ratione inniti tumultus, sed habita loci debita consideratione, scilicet fabricæ Regii Palatii, rectè, meo videri, ververati sunt, licet ut plebs dicit, sit ob dimidium unius diei salarium retentum, quod petebant. Consideratio, & intellectus sistant in hoc: licet libenter hoc, & quod injuste erat retentum, liberè fateatur, non quod mihi debetur, injuriando petere possum! Minusque tumultuarie, & in po-
 pu-

pulum scandalum committendo, & cæteris impediendo, ut laborarent in regali fabrica, ut fecerunt. Hoc verè delictum est, & delictum statim punibile, ne daretur occasio cæteris, ut ex tumultu jam cæpto multa sequærentur damna, sæpè pejora.

Si verò dicatur, quod arma non portabant, ut timeretur eventus, & sic excluditur in majori, vel pènes totam partem delictum; verum est, quia non habebant; portabant enim ligna, & lapides, & qui hos portat in rixa, aptius portaret cultelos, enses, cæteraque arma: ergo, ex se, & quantum fuit ex parte eorum, quæ potuerunt, arma colligerunt. Huc facit quod Cic. ad Tusculan. dicit. *Quam fragilis, flexibilis est voluntas, sensusque civium erga Prætores, ut non modo improbitati eorum irascantur, sed etiam rectè factis plerumque fastidiant.*

Cic. ad Tusculan.

Ligna, & lapides portare non ex se delictum designat, cum prohibitum non sit, nullatenus portare arma non vetita illicitum est, sed cum nulla sit res in rerum natura, quæ licet in se bona, non possit damnum causare, nec mala in

gra-

- gradu, ut scientia applicationis non pro-
 Plin. sit: ut dixit Plin. *Rer. nat. lib. 27. cap. 3.*
 & Ovid. *lib. 2. trist. ad August.*
- Ovid. Non tamen id circo crimen liber omnis
 habebit.
 Nihil prodest quod non ledere possit idem.
 Igne, quid utilius? Siquis tamen urere
 tecta,
 Ceperit audaces instruit igne manus.
 Eripit interdum, modo dat medicina sa-
 lutem,
 Quae juvet, monstrat, quaeque sit herba
 nocens.
 Et latro, & cautus praecingitur ense
 viator,
 Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
- Virgil. *Id. Virgil. lib. 1. Aeneid.*
 Ac veluti magno in populo, cum saepe
 coorta est.
 Seditio, seditque animis ignobile vulgus,
 Jamque faces, & saxa volant, furor ar-
 ma ministrat.
 Virtus prudentiae practicae, plus in
 evitando, quam in puniendo delicta ver-
 satur. Ex quo simplex vulgus, cum even-
 tum, alias infelicem, non videat justi-
 tiam, in sevitiā vertit. Non enim est
 sim-

simplicitatis præscindere causam ab effectu, præsertim infieri, vel ad esse; & quod arrogantius est in Judice, ut in præsentī casu, simplicitas flectit in deterius. Triplex est conscientia Judicis ait Bald. in l. 2. C. de Pæn. jud. qui mal. Bald. judic. num. 4. Prima, ligata rebus visis. Secunda, ligata rationibus legum. Tertia, mortua, & adhærens quibusdam imaginationibus intellectus. Duobus primis modis judex potest, & tenetur pœnam imponere: ergo. Cum delictum in origine visum fuerit à Præsīde, justè, & rectè ververati sunt factores.

Decretum stat D. Marci, J. C. relat. J. C. Cal. lib. 5.
 tum in l. 7. ff. ad leg. Jul. de vi privat. quo de Cogn.
 sic cavetur: *Optimum est, ut si quas putes te habere petitiones, actionibus experiaris, interim ille in possessione debet morari; tu petitor est. Et cum Marcianus diceret, vim nullam feci: Cæsar dixit: Tu vim putas esse solum, si homines vulnerentur? Vis est, & tunc quotiens quis id, quod deberi sibi putat, non per Judicem, reposcit. Hæc est illa talis qualis excusatio, quæ, pro tumultum facientibus, à vulgo vociferabatur, non in injustam actionem, ut dic-*

tum est, sed in debitam instantiam cadens: Sed attendat ad Edictum.

Edictum.

Si quis contra evidentissimam iurionem, suscipere plebem, & adversus publicam disciplinam defendere fortasse tentaverit, multam gravissimam sustinebit. Imperatores Gracian. Valentin. & Theodos. rescripserunt in l. 1. C. de Seditios. & Imperator Leo in l. 2. eod. In nullis locis, aut Civitatibus tumultuosis clamoribus, cujusquam interpellatio contumeliosa procedat; neque ad solam cujusquam invidiam petulantia verba jactentur, scituris iis, qui hujusmodi voces emisserint, moverintque tumultus, se quidem fructum ex his, quæ postulant nullatenus habituros, subdendo autem pœnis his, quas de seditionis, & tumultus authoribus, vetustissima decreta sanserunt.

Barth.

Barthol. in l. Capitalium, §. Solent, ff. de Pœn. exponit verbum accomodare; id est, acclamare, ut turbentur populares, dum falso clamant foras, vel ad arma, & literam explicat, ibi: In quibusdam Civitatibus, turbulentibus se ad clamationibus popularium accomodare: qui si amplius nihil amiserint, nec ante sint à Præsīde ad-

moniti, *FUSTIBUS CÆSI DIMITTUNTUR*. En ergo justam regulam, & legem, qua Præses ductus, non ut majores, & seditiosos, tumultuariosque plevis, capitali pœna ab Imperatore Leone relata, sed misericordia ductus verberibus eos damnavit, & dimisit.

Bald. in d. l. Siquis, C. de Sedit.

Experti judicis, ut dixi, applicatio, magis est in præcautione ne delinquatur, quam in commissa delicta puniendo, cum hæc pœna, quæ delinquenti imponitur, nec vitam, cui ab eo sublata, nec filiis, uxori, Patribus, totæque ejus familiæ restituit, nec damnum, cum sæpè, nec bona furata; quod omne tollitur per præservationem à Judice factam. Leges omnes, nostraque Regia Pracmatica, in materia criminali, primo, & principaliter tendunt ad evitanda delicta, ad conservandam in pace Rempublicam, & secundario, sed ad idem objectum, puniunt commissa, quæ nec à lege, nec à timore, nec à Judice præcaveri potuere.

Huc usque dicta in hoc opere, labore aliquo composui, sed majori cura, Author. pro-
 ne à sententia firmioribus rationibus testatio.

fulcita debiarem, antiquorum J. C. interpretationem indagando. Et in complemento dico; me, non ut adversarium Neri ostenderem, sed ut rigorem suæ eruditæ illustrationis, temperarem, calamum summi: at omnia S. R. E. meliorique judicio libenter submitto.

FINIS.

INDEX

QUÆSTIONUM,

quæ in hoc opere continentur.

Causa scribendi, & introductio operis.
pag. 1.

Quæst. I. *Utrum Inditia per se sola probent delictum?* pag. 7.

Conclus. *Nulla inditia per se sola probant delictum.* pag. 8.

Quæst. II. *Quenam sint inditia, seu præsumptiones, & argumenta; & ad quos gradus ascendant?* pag. 15.

Conclus. *Nulla inditia, conjecturæ, aut præsumptiones, quæ sunt argumenta, in probatione criminali ascendere possunt ad gradum veritatis, ad quem tendunt.* pag. 24.

Quæst. III. *In quo sensu accipi debeat depositio testis ambigua.* pag. 28.

Conclus. *Depositio testis ambigua, vel quæ recipit duplicem sensum, non solum delictum haud probat, sed potius intelligi, aut interpretari debet in fa-*

vorem rei , ut excludatur delictum.
pag. 30.

Quæst. IV. De inhabilitate testis dispensata , seu in superhabita ad probationem à Regia Pracmatica. pag. 35.

Conclus. I. Inhabilitas testis circa casum, & subjectum , in quo, & circa quod debet testificari, non validatur per Regiam Pracmaticam, nec dispensatur. pag. 38.

Conclus. II. Singularitas testis rejicitur à nostra Pracmatica, & non probat. pag. 43.

Quæst. V. Quæ requirantur , ut depositio testis sit valida, & quantum est ex se probet delictum. pag. 51.

Conclus. Depositio testis debet esse specifica, & adequata ratione iuvata, ut probet. pag. 52.

Quæst. VI. Utrum Regia Pracmatica intelligi debeat circa nudum furtum, aut circumstantiatum ? pag. 57.

Conclus. Regia Pracmatica , in imponenda pœna , non loquitur , nec intelligi debet de nudo , aut simplici furto sed de circumstantiato. pag. 61.

Quæst. VII. Utrum Locus , Regiæ Curie, possit circumstantiari, ut in Regia Pracmatica. p. 68. Con-

Conclus. *Palatium Regis, Regia Curia cum ejus territorio, non solum potest circumstantiari, sed est circumstantiatum.* pag. 70.

Quæst. VIII. *Quis sit conatus, & quando punibilis?* pag. 76.

Conclus. *Conatus, tantum in facto deprehensus, punitur à Regia Pracmatica.* pag. 79.

Quæst. IX. *Utrum delictum, seu furtum inceptum in territorio Pracmaticæ, & consummatum extra, vel è contra, pœna Pracmaticæ puniatur, vel non?* pag. 85.

Conclus. *Delictum perfectum, seu consummatum punitur à Regia Pracmatica.* pag. 87.

Quæst. X. *Utrum extraneus delinquens in territorio statuti, hujus pœna sit puniendus?* pag. 95.

Conclus. *Forenses, seu extranei tenentur pœna statuti Regii.* pag. 96.

Quæst. XI. *De auxilio præstito ad furtum, & de ejus pœna in statuto.* pag. 100.

Conclus. *Auxilium præstitum pecunia, consilio, mandato, persuasione, & si-*
mi-

simili modo, si effectum habuit, puni-
tur equaliter à Regia Proemática.
pag. 107.

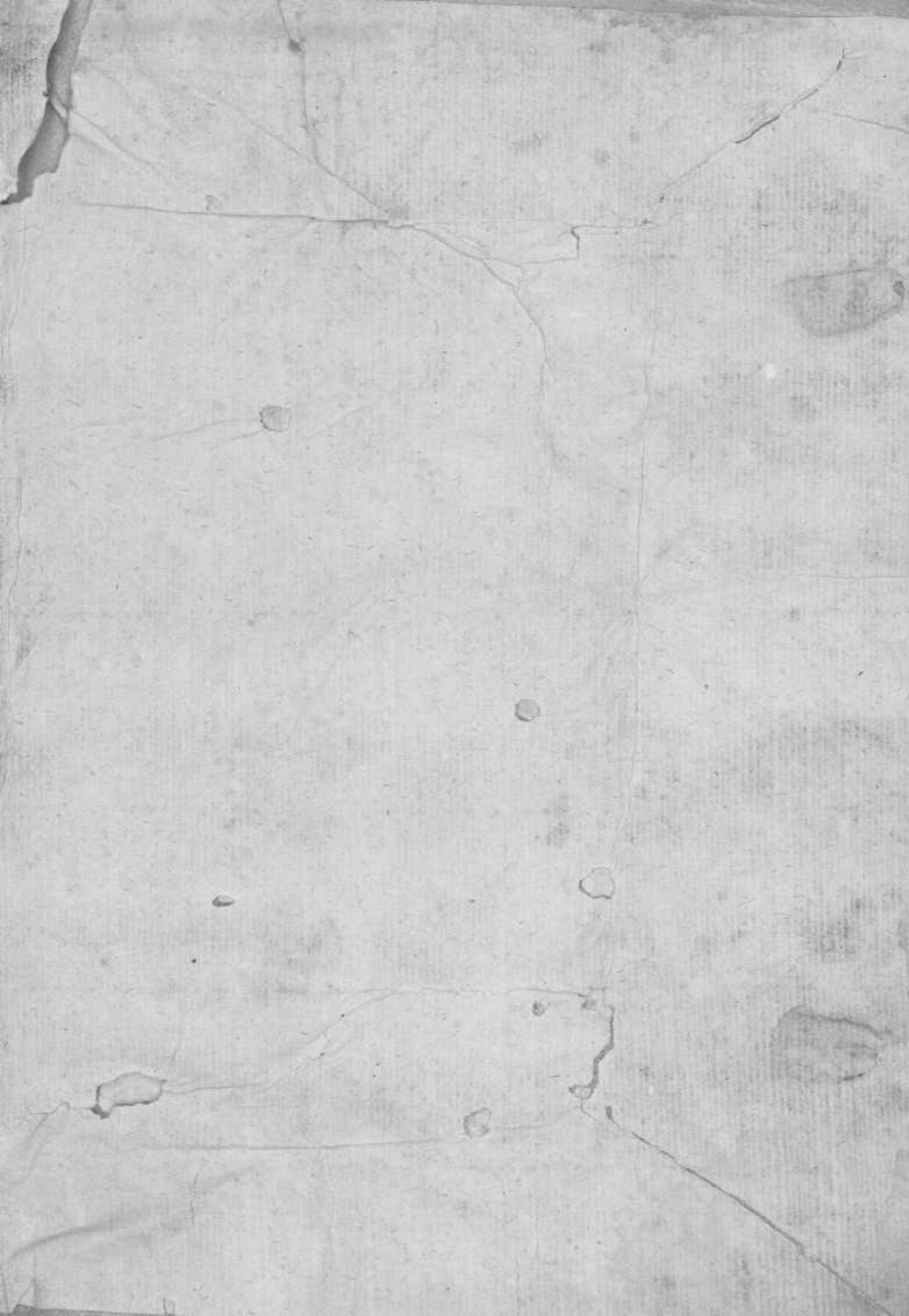
Quæst. XII. De tumulto factò ab operariis
in fabrica Regii Palatii, & aliquorum
imposita pœna. pag. 114.

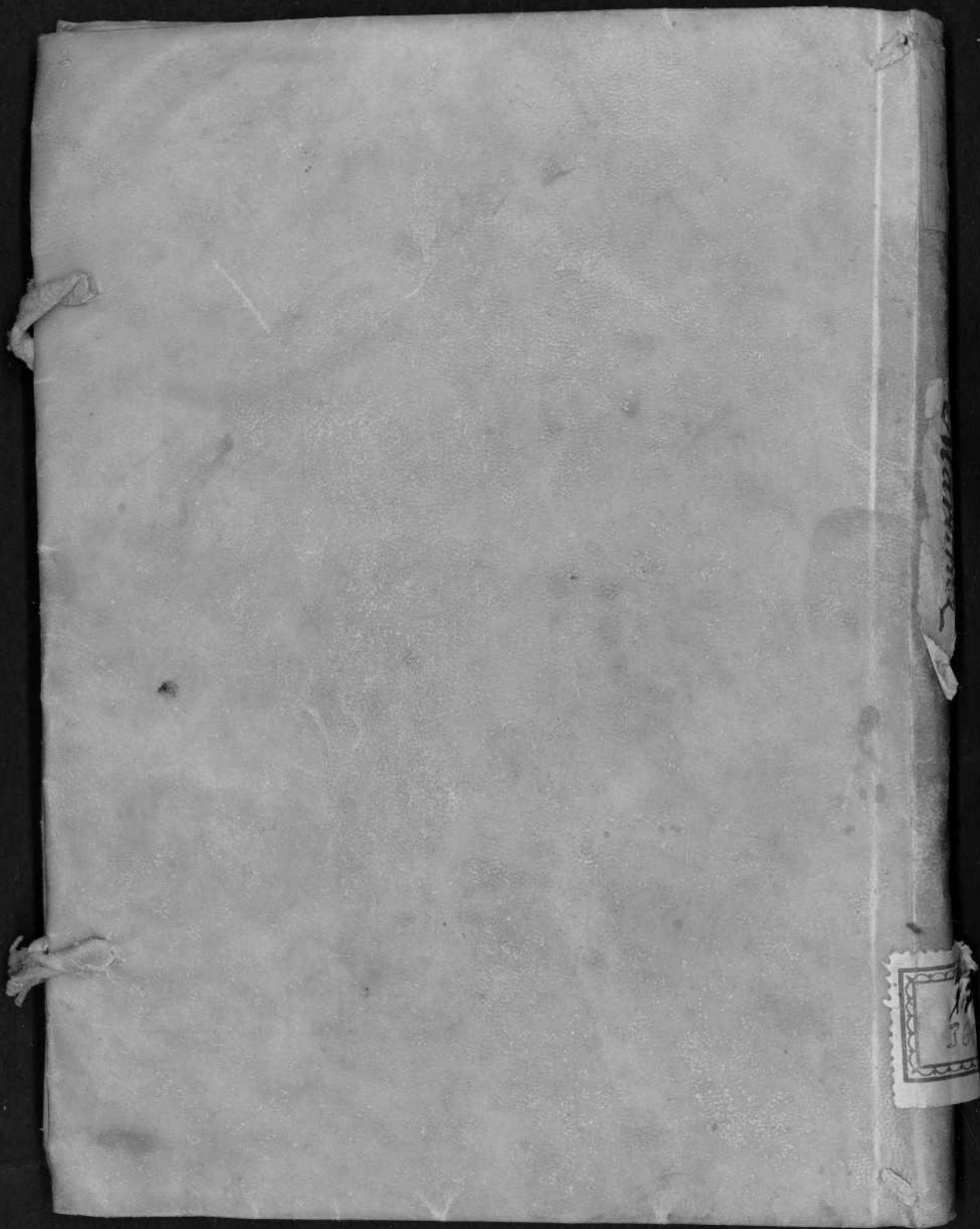
LAUS DEO.

Serv. 70

Est. 23

Vol. 2

Nom. 2.

Manuscript

1727
3672